

SAMASTA OVESTA

Saavutettavia kulttuurihistoriallisia kohteita

SAMASTA OVESTA

Saavutettavia kulttuurihistoriallisia kohteita

Toimittajat Selja Flink ja Niina Kilpelä

Hanketta ovat rahoittaneet opetus- ja kulttuuriministeriö,
Taiteen keskustoimikunta / Valtion rakennustaidetoimikunta,
Senaatti-kiinteistöt ja Kirkkohallitus

Samasta ovesta – Saavutettavia kulttuurihistoriallisia kohteita

Toimittajat: Selja Flink ja Niina Kilpelä

Ulkoasu ja taitto: Antero Airos

Kansikuva: Turun linna, Merja Nieminen

Paperi: Munken Lynx

Paino: Lönnberg Painot Oy

ISBN 978-952-5948-03-5 (nid.)

ISBN 978-952-5948-04-2 (PDF)

© Kynnys ry, Helsinki 2012

Kynnysry

MUSEOVIRASTO

Hyvän kynnyksellä

Historialliset, vanhat rakennukset tuovat useimmiten vammaisille ja huonosti liikkuville ihmisille mieleen lähinnä sarjan erilaisia liikkumisesteitä, vaikeuksia ja parhaimmillaankin epämurkkaa oloa. Vanhat rakennukset ovat tuttuja pääosin vain kuvien ja television kautta.

Maailmalla liikkeessa on kuitenkin tullut vastaan myös positiivisia yllätyksiä. Jo kauan sitten vierailin aurinkokuninkaan palatsissa Versaillesissa ja, yllätysyllätys, rakennuksessa oli hissi! Tosin pihan kivetys oli pyörätuolia käyttävälle koettelemus.

Suomessa olen kuullut lukuisia kertoja, kuinka vanhoja rakennuksia korjattaisiin esteettömiksi, mutta Museovirasto on sen kieltänyt. Varmasti Museovirasto on hylännytkin joitakin suunnitelmia, mutta usein syytös on ollut helppo pakotie vastuusta.

Suomessa esteettömyyden ensimmäinen vaatimus tuli säädöstasolle vuoden 1973 rakennusasetukseen. Säädos oli vaisu ja sitä tulkittiin vähintään vuosikymmen hyvin välinpitämättömästi. Vammaisjärjestöjen toimesta asiaan on tullut vähitellen muutos. Kantelujen seurauksena asetusta ja sittemmin lakia on kiristetty esteettömyyttä edellyttävämmäksi. Kukaan ei ole kuitenkaan koskaan Suomessa joutunut vastuuseen siitä, että esteellinen rakentaminen on jatkunut näihin päiviin asti.

Rakennukset, joista puhutaan tässä kirjassa, on rakennettu kauan ennen esteettömyyttä edellyttäviä säädöksiä ja nykyaikaista rakennustarkastusta. Mutta niiden korjaaminen ja kunnossapitäminen tapahtuu nykyisen lainsäädännön mukaisesti. Peruskorjauksissa esteettömyyssäädöksiä noudatetaan soveltaen. Kyse on pitkälti siitä, mistä arvoista ja lähtökohdista normeja sovelletaan. Kun mennään vanhaan rakennukseen, vammaisten ja huonostiliikkuvien liikkumiskyky ei muutu yhtään paremmaksi. Sanon tämän siksi, että kuulen niin usein: ”Eikö se hissi voisi olla pienempi? Eikö se luiska voisi olla jyrkempi?”

No ei voi olla! Jos halutaan, että kaikki pääsevät sisälle, vastaus on selkeä. Olennaisinta on kysyä, kuinka ongelma ratkaistaan? Kuinka suojella vanhaa ja saattaa se kaikkien saavutettavaksi ja esteettömäksi?

Esteettömyys ei ole vain näkökulma tai mukavuuskysymys – puhumme perustavaa laatua olevasta ihmisoikeudesta. Tässä on viime vuosina tapahtunut näkökulman muutos. Muutoksen kruunaa YK:n hyväksymä vammaisten ihmisoikeussopimus, joka nostaa esteettömyyden yhdeksi ihmisoikeudeksi.

Rakentamisen kohdalla asenteiden muuttuminen esteettömyysmyönteiseksi on ollut hankala ja kivulias prosessi ja on sitä edelleen. Koko rakennusalan vastarinta on ollut loputonta ja sitkeätä. Olen kuul-

lut, kuinka kallista ja kauneutta tuhoavaa esteettömyys on.

Nykyaikainen yhteiskunta muuttuu kuitenkin vähitellen: kaikki ihmiset kuuluvat yhteen, ovat samanarvoisia ja mukana kaikessa. Uudisrakentamisessa tämä on helppoa, mutta vanhan korjaaminen on ammattitaitoa vaativaa.

Museoviraston kanssa on ollut hauskaa ja mielenkiintoista tehdä yhteistyötä. Historiallisia arvoja tulee kunnioittaa mahdollisimman paljon, mutta muuttaa näkökulma sellaiseksi, kuinka kunnioittaa vanhaa, mutta tehdä siitä helposti saavutettavaa ja esteetöntä. Ratkaisuja löytyy, kunhan niitä etsitään rauhassa. Meillä on tuhottu paljon vanhaa ilman kunnon perusteita, vanhan muuttaminen ihmisoi-keuksien toteuttamiseksi on eettisesti kestävä.

Vierailin Turun linnassa vuonna 2011 uuden esteettömän reitin avaamisen jälkeen. Kokemus oli

hieno. Saatoin kulkea osassa niinkin vanhaa historiaa tuttua rakennusta ja vain ihmetellä maailman menoa vuosisatojen halki. Säätytalo, Kansallismuseo, Turun tuomiokirkko, Ainola ja monet muut rakennukset ovat tulleet kokemuspäiriini ja monia muita saa tulla.

Suomessa on moniin muihin maihin nähden jäljellä niin vähän historiallisia rakennuksia, että niiden kaikkien tekeminen esteettömiksi on mahdollista. Älkää sähköhtäkö! Tehdään muutokset huolella ja rauhassa – ei kaiken tarvitse olla heti valmista. Kunhan tahtotila on yhteinen.

Helsingissä 23.3.2012

Kalle Könkkölä

toiminnanjohtaja

Kynnys ry

”Samasta ovesta” on käsikirja, joka tulisi olla jokaisella historiallisesti arvokkaita kohteita suunnittelevalla asiantuntijalla. Se on tarpeellinen kaikille rakentamista ja ympäristönhoitoa valvoville viranomaisille. Demokratiaa ja yhdenvertaisuutta edistävät kansalaisliikkeet voivat saada siitä korvaamatonta apua.

Kulttuurin merkitys kasvaa jatkuvasti. Yhä arvokkaammaksi yhteiseksi pääomaksi koetun historian halutaan olevan läsnä arjessamme. Ajallisesti syvä ja monipuolinen elinympäristö on osa hyvinvointia. Perustuslain mukaan kaikilla on nautintaoikeus kulttuuriperintöön. Miten turvataan se, että tämä yhteinen rikkaus on kaikkien ulottuvilla ja saavutettavissa?

Meillä jokaisella on erilaiset mahdollisuuden liikua ja kokea rakennettua kulttuuriympäristöämme. Kokemuksemme ovat hyvin henkilökohtaisia, ja ne tallentuvat muistiimme monin tavoin. Lämpimän ja kylmän erottaminen on itsestään selvää, ja se ohjaa toimintaamme. Kehon muistin perusteella osaamme silmät ummessa laskeutua tuttuja portaita ja tasapainoaistimme varjelee meitä yllättäviltä onnettomuuksilta. Aistien lisäksi kokemuksemme ja tietopohjamme vaikuttavat viestien ymmärrettävyyteen. On itsestään selvää, että näemme ympäristöämme eri tavoin; mutta onko mieleemme juolahtanut, että hahmottaisimme tilaa akustiikan perusteella tai että tuoksukartta ohjaisi liikkumistamme.

Tulkitsemme historiaa peilaamalla sitä omaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen taustaamme. Ei ole lainkaan yhdentekevää, miten kulttuurihistoriaa viestitetään eri ihmisille. Saavutettavuuteen kuuluu myös se, että kansalliset kulttuuriaarteemme ovat kaikkien ulottuvilla kohtuullisella hinnalla.

Samasta ovesta -teoksen olemassaolosta saamme kiittää montaa eri tahoja. Ansiokkaita artikkeleita

ja esimerkkejä on saatu museoalan ammattilaisilta, suunnittelijoilta ja tutkijoilta. Suuret kiitokset osoitettakoon heille, samoin kuin haastatelluille virkamiehille. Työn taustalla on toiminut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet Marjatta Erwe Senaatti-kiinteistöistä, Sirkkaliisa Jetsonen Museovirastosta, Kalle Könkkölä Kynnys ry:stä, Antti Pihkala Kirkkohallituksesta ja Tuulikki Terho opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Kuvien osalta oman työpanoksensa teokseen on antanut Soile Tirilä Museovirastosta.

Arkkitehdit Selja Flink ja Niina Kilpelä ovat koonneet kokonaisuuden yksiin kansiin. Teos on hyvä esimerkki siitä, ettei esteettömyyden ja rakennussuojelun vastakkainasetteluun ole tarvetta, onhan se laadittu omilla tahoillaan tiukkoja periaatteita noudattavien Kynnys ry:n ja Museoviraston yhteistyönä. Ilman opetus- ja kulttuuriministeriön tukea opaskirjan tuottaminen ei olisi ollut mahdollista.

Maamme rakennettu kulttuuriperintö on monimuotoista. Yksiselitteisiä malleja ja normeja on mahdotonta antaa. Selkeiltäkin tuntuja periaatteita on aina sovellettava kohteeseensa. Tämä korostaa niin suunnittelijan kuin virkamiestenkin roolia ja vastuuta – luovuudelle ja innovaatioille on kysyntää.

Samasta ovesta -teos on oiva kokoelma hyviä käytäntöjä kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen saavutettavuuden parantamiseksi. Siitä löytyy paljon faktaa, vinkkejä ja ohjeita, mutta myös unelmia ja kevyttä leijuntaa kohti tasa-arvoisempaa ympäristöä.

Espoossa 23.3.2012

Maire Mattinen

johtaja

Suomenlinnan hoitokunta

Sisältö

Esipuhe: Hyvän kynnyksellä.	3
-------------------------------------	---

<i>Anu Laurila</i> Saavutettavuudesta uusi kerrostuma – Venetsian julistuksen hengessä . . .	10
---	----

<i>Eija Muttonen-Mattila</i> Esteetön kulku on kaupunkikuvakysymys	17
---	----

<i>Anu Laurila</i> Rakentamismääräykset korjausrakentamisessa	19
--	----

<i>Marjatta Erwe</i> Askeleen edelle – esteettömyys strategiana	22
--	----

<i>Merja Nieminen</i> Vanhojen rakennusten muuttaminen esteettömiksi on aina omanlaisensa palapeli – Helsingin Observatorio, Tenalji von Fersen ja Turun linna	27
--	----

<i>Selja Flink</i> Rakennuttajan tahto ratkaisee	33
---	----

<i>Martti Jokinen</i> Korkealla mäellä – kirkkojen esteettömyysratkaisuja.	40
---	----

<i>Antti Pihkala</i> Kirkollisen rakennuksen suojelu ja olennainen muutos	43
--	----

<i>Hanna Lyytinen</i> Luiskia restaurointityömailla – Kanta-Loimaan kirkko, Tampereen Vanha kirkko ja Pukstaavi	44
---	----

<i>Satu Mikkonen-Hirvonen</i> Matka maisemaan – muinaisjäännösten saavutettavuus.	52
--	----

<i>Selja Flink</i> Voittamaton Olavinlinna	59
---	----

<i>Selja Flink</i>	
Hissi museoon – Urho Kekkosen museo Tamminiemi	66

<i>Simo Freese</i>	
Ainolan kuistilla	68

<i>Jouni Vastamäki ja Pia Rohamo</i>	
Kunnan esteettömyysasiat lähikuvassa	71

<i>Selja Flink</i>	
Esteetön 1800-luvun koti – Runebergin koti Porvoossa	73

<i>Sari Salovaara</i>	
Saavutettavuuden näkökulmia kulttuuriin	76

<i>Riikka Hänninen</i>	
Yönsilmän kartano – sokean unelma	81

<i>Maija Könkkölä</i>	
Esteettömyystyön historia ja esteettömyyslainsäädännön kehittyminen . .	84

<i>Aura Linnapuomi</i>	
Verraton ajatusleikki	90

<i>Esteetön fanfaari</i>	92
------------------------------------	----

<i>Sanasto</i>	93
--------------------------	----

<i>Tekijät</i>	96
--------------------------	----

Seurasaaren ravintola.
Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Saavutettavuudesta uusi kerrostuma

– Venetsian julistuksen hengessä

Rakennusperinnön arvot ja restaurointiperiaatteet ovat muuttuneet aikojen myötä. Tuskin nykyisetkään käytännöt ovat kiveen hakattuja vaan niistä keskustellaan jatkuvasti. Tämän lisäksi jokainen rakennus on yksilö, jonka kohdalla arvot on määriteltävä erikseen ja restaurointiperiaatteita on sovellettava tilanteen mukaan.

Arvot ja suojelun tarkoitus

Rakennuksia suojellaan niihin sisältyvien arvojen vuoksi. Arvoja voivat olla esimerkiksi harvinaisuus, tyy-

pillisyys, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus tai historiallinen kerroksisuus, kuten ”Laissa rakennusperinnön suojelusta” (2010/498) lisätään. Arvoja voivat niin ikään olla ikä, historia, identiteetti-arvo, symboliarvo, opetuksellinen tai taiteellinen arvo ja ympäristöarvot. Arvot puolestaan perustuu selvityksiin ja tutkimuksiin, ei siihen, miltä rakennus näyttää ja kuinka kaunis se on.

Tarkoitus on, että kun rakennuksen arvot on tunnistettu, ne tulee pyrkiä säilyttämään. Siksi rakennuksia

Venetsian kansainvälinen julistus monumenttien suojelusta

Kansainvälinen julistus historiallisten monumenttien suojelusta vuodelta 1964, eli niin sanottu Venetsian julistus, on yksi tunnetuimmista rakennussuojelua koskevista kansainvälisistä ohjeistoista. Se pohjautuu Ateenan julistukseen vuodelta 1931. Tuolloin vanhojen rakennusten suojelun ja restauroinnin perusperiaatteet määriteltiin ensimmäisen kerran. Venetsiassa 25.–31.5.1964 kokoontunut historiallisia monumentteja käsitellyt arkkitehtien ja teknisten asiantuntijoiden kansainvälinen kongressi hyväksyi 16 artiklan kokonaisuuden.

Venetsian julistuksen mukaan monumenttien restauroinnin ja konservoinnin tavoitteena on niiden suoje-
lu taidelomuksina ja historiallisina todistuskappalei-

na. Lisäksi julistus määrittelee suojelun, restauroinnin sekä dokumentoinnin periaatteita.

Julistus painottaa historiallisten rakennusten suoje-
lua ja restaurointia ohjaavien periaatteiden sopimista kansainvälisesti, vaikka sen soveltaminen tapahtuu-
kin kansalliselta pohjalta. Julistus sisältää yksittäisten arkkitehtuuriluomusten lisäksi kaupunkien ja maa-
seudun rakennusryhmiä ja vaatimattomampia men-
neisyyden töitä, jotka ovat ajan kuluessa saavutta-
neet kulttuurimerkitystä.

Lähde: www.ymparisto.fi

suojellaan ja arvorakennusten korjaus- ja restaurointitöille pyritään sopimaan periaatteita. Monumenttien suojelun ja restaurointiperiaatteiden tärkein asiakirja on edelleen vuonna 1964 laadittu Kansainvälinen julistus monumenttien suojelusta (ns. Venetsian julistus). Julistuksessa rakennusten restauroinnin tavoitteeksi on asetettu niiden suojelu taideluomuksina ja historiallisina todistuskappaleina sekä määritelty restauroinnin ja dokumentoinnin periaatteita.

Suomessa on eri tavoin suojeltuja rakennuksia, mutta useimmissa niistä suojelu kohdistuu ainakin julkisivuun. Näin ajatellen erityistä huomiota saavutettavuuskeskustelussa vaativat juuri julkisivun muutokset.

Poistettavuus

Suojelun periaatteet lähtevät oikeastaan siitä ajatuksesta, että rakennuksen historiaan aidosti kuuluvat eri aikakausien alkuperäiset rakenteet ja materiaalit ovat arvokkaita. Nykyään arvotus tapahtuu parhaiten rakennushistoriallisen selvityksen avulla. Arvotuksesta on johdettu tekninen periaate, jonka mukaan mahdollisten uusien rakenteiden tulee olla poistettavissa rikkomatta arvokkaaksi todettua vanhaa rakennetta. Uudet rakenteet eivät myöskään saa käyttöaikanaan aiheuttaa vaurioita vanhoille rakenteille. Eli uudet rakenteet on tehtävä vanhoista irrallisina ja niiden on mahdollistettava vanhojen rakenteiden toiminta. Irrallinen rakenne puolestaan ei tarkoita kevyttä ja irti olevaa, vaan sitä, että uusi jyrkeväkin rakenne saadaan tulevaisuudessa poistettua ja lähötötilanne palautettua.

Rakennushistoriaselvitysopas "Talon tarina"
<http://www.nba.fi/tiedostot/de7d82fc.pdf>

Lailla suojellut rakennukset

Ns. kaavasuojelu eli maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuva suojelu on yleisin tapa suojella rakennuksia. 1.7.2010 voimaan tulleen rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) tavoitteena on turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia sen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävää hoitoa ja käyttöä. Kaavoitetulla alueella tai alueella, jolle on päätetty laatia kaava, rakennetun kulttuuriympäristön suojelu toteutetaan ensisijaisesti maankäyttö- ja rakennuslain keinoin eli asemakaavoituksella.

Kirkkolain (1054/1993) ja ortodoksisesta kirkosta annetun lain (985/2006) mukaan kaikki ennen vuotta 1917 rakennetut evankelisluterilaiset ja ortodoksiset kirkolliset rakennukset ja hautausmaat sekä niihin liittyvät kiinteät rakenteet on suojeltu ilman erillistä päätöstä. Myöhemmin rakennetuista kirkollisista ympäristöistä suojelupäätöksen tekee Kirkkohallitus, ortodoksisten kohteiden osalta Kirkollishallitus.

Pappilat ja muut seurakunnalliset rakennukset sekä muiden kirkkokuntien rakennukset kuuluvat rakennusperinnöstä annetun lain tai maankäyttö- ja rakennuslain piiriin.

Muinaismuistolaki (295/1963) suojaa kaikki kiinteät muinaisjäännökset ilman erillistä päätöstä.

Lähde: www.ymparisto.fi

Hakasalmen huvilan sivuportaaseen asennettu nostin on selkeästi uusi tekninen laite. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Tyylin eheys tai kerroksellisuus

Rakennusten tyyllisen eheyden tavoitteesta on eri aikoina ollut useita näkemyksiä. Milloin vallalla on ollut tyylirestaurointi, jonka tavoitteena on saattaa rakennus sen loistokauden asuun, milloin kaikkien aikakausien aitoja kerrostumia vaalitaan arvokkaina riippumatta tyyllisestä yhtenäisyydestä. Nykyään rakennushistorialliseen selvitykseen pohjautuen pyritään hallitusti arvottamaan ajalliset kerrostumat ja säilyttämään niitä. Joissain tapauksissa, kuten esimerkiksi museokohteina toimivissa rakennuksissa, rakennus saatetaan korjata tyyllisesti yhtenäiseksi opetuksellisessa mielessä.

Rakennuksille on usein ominaista, että esimerkiksi pääsisäänkäynti on huolella suunniteltu kokonaisuus. Vaikkei pyrittäisi tyylliseen eheyteen, tulee harkitun sommittelun muuttamista välttää, etenkin jos sommitelma on säilynyt alkuperäisessä asussaan.

Uudet osat erottuvat vanhasta

Länsimaisten restaurointiperiaatteiden peruskivenä pidettyyn Venetsian julistukseen on kirjattu ajatus siitä, että uusien osien tulee erottua vanhoista. (12. artikla: Hävinneiden osien täydentämisen on liitettävä kokonaisuuteen harmonisesti, mutta samalla täydennysten on erotuttava alkuperäisestä, jotta restauroinnilla ei väärennetä taiteellista eikä historiallista kokonaisuutta.) Tätä on sovellettu hyvin paljon myös uusiin lisäosiin, vaikka perusajatus on ollut täydentävien osien erottuminen.

Uusien lisäysten osalta Venetsian julistus ohjeistaa, että ne eivät saa häiritä kokonaisvaikutelmaa. (13. artikla: Lisäykset voidaan sallia vain elleivät ne häiritse rakennuksen mielenkiintoisia osia, perinteistä miljöötä, komposition tasapainoa tai sen suhdetta ympäristöönsä.) Nykyään uusien, niin uusiin tarpeisiin kuin täydentämiseen tähtäävien osien,

erottumiseen riittävät hyvinkin hienovaraiset keinot. Se, etteivät uudet osat saa häiritä kokonaisuutta liikaa, on edelleen toimiva periaate.

Arvojen säilyttäminen

Restaurointiperiaatteiden päätarkoitus on tunnistettujen arvojen säilyttäminen. Siksi jokaista rakennusta tai restauroinnin kohdetta on lähestyttävä yksilönä, jonka arvot on ensin tunnistettava. Vasta tämän jälkeen alkaa rakennuksen käytettävyyttä, saavutettavuutta tai muita toiminnallisia ominaisuuksia parantavien toimenpiteiden reunaehtojen määrittely.

Pohdinnan arvoista on, voisiko saavutettavuus olla nykyajan perinnöksi jäävä, uusi arvokas kerrostuma rakennuksessa? Koska saavutettavuus on rakennuk-

sen käytön kannalta olennainen asia, sen toteuttamisesta voisi tehdä uuden aiheen rakennuksille ja luoda samalla historiallisen kerrostuman, joka kertoo tämän ajan asenteista ja arvostuksista. Työn tulee olla korkealaatuista niin suunnittelun kuin toteutuksen osalta, jotta siitä muodostuu rakennukseen positiivinen lisä.

Koska saavutettavuus on rakennuksen käytön kannalta olennainen asia, sen toteuttamisesta voisi tehdä uuden aiheen rakennuksille ja luoda samalla historiallisen kerrostuman, joka kertoo tämän ajan asenteista ja arvostuksista.

Tarvaspään museon luiska on toteutettu laadukkaista materiaaleista, graniittisista reunapaasista ja noppakivistä. Käsi-
johde antaa tukea liikkumiseen. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Saavutettavuuden vaatimat muutokset

Historiallisesti arvokkaan rakennuksen muuttaminen saavutettavaksi lähtee yleensä siitä, että rakennukseen on järjestettävä esteetön sisäänpääsy. Tämä puolestaan vaatii usein luiskan tai nostimen, joskus myös vanhan oviaukon leventämisen tai kokonaan uuden oviaukon.

Sisäänkäynti

Ensisijainen tavoite on kehittää pääsisäänkäynnin esteettömyyttä. Tämä on suunnittelutehtävänä hyvin haastava. Siksi suunnittelijaa valittaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota hänen ammattitaitoonsa ja kokemukseensa. Joissain tapauksissa ainoaksi ratkaisuksi voi silti osoittautua saavutettavan sisäänkäyn-

nin sijoittaminen erilleen pääsisäänkäynnistä, kunhan jatkoyhteys sisällä toimii hyvin.

Parhaimmillaan luiskan tai nostimen saa istutettua rakennuksen kokonaisuuteen ilman, että se erottuu huomiota herättävästi. Tilannetta voisi kuvata siten, että luiskaa tai nostinta ei huomaa ennen kuin sitä tarvitsee. Siihen, miten uusi rakenne sopeutuu rakennukseen ja arkkitehtuuriin on mahdollista vaikuttaa sijoittelulla, materiaali- ja värivalinnoilla, rakenneteknisillä ratkaisuilla sekä yksityiskohtien huolellisella suunnittelulla ja toteutuksella.

Jos luiskaa tai nostinta ei ole mahdollista sovitaa huomaamattomasti arkkitehtuuriin, onnistunut ratkaisu voi olla tehdä siitä tekninen ”laite”, joka on selkeästi rakennuksen kokonaisuuteen kuulu-

Kansallismuseon esteetön sisäänkäynti avattiin pääportaan sivuseinään, keskeiselle paikalle. Ovesta pääsee auditorioon ja hissillä ylempiin kerroksiin. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

maton nykyajan lisäys. Laitteen ulkonäkö on silti huomioitava.

Koska vanhoissa rakennuksissa on yleensä korkea kivijalka, määräysten mukaan toteutetusta luis-kasta tulee hyvin pitkä. Vaikka pitkän luiskan saisi sovitettua maastoon tai rakennuksen asuun, viimeistään käsijohde ja mahdolliset kaiteet nostavat luis-kan helposti uudeksi aiheeksi julkisivuun.

Sama haaste tulee vastaan suunniteltaessa nos-timia pääsisäänkäyntiin: itse nostin ehkä sijoittuu kauniisti, mutta tason reunoja kiertävä käsijohde tai kaide tekee sen ulkoasusta raskaan. Jos tarvitaan hissi kuiluineen, se muuttaa jo rakennuksen hah-moa. Luiskan, nostimen tai hissin tuoma uusi aihe voi harkitsemattomasti sijoitettuna rikkoa kokonai-suuden ja heikentää rakennuksen historiallista, ark-kitehtonista ja opetuksellista arvoa.

Teknisesti harkitsematon ratkaisu puolestaan saattaa aiheuttaa arvokkaiden rakenteiden tuhou-tumisen. Esimerkiksi veden valuminen luiskaa pit-kin puuseinälle johtaa ajan myötä seinärakenteen vaurioitumiseen.

Oviaukkojen leventäminen

Esteettömät reitit tulisi pyrkiä tekemään siten, ettei vanhoja oviaukkoja tarvitse leventää. Toinen vaihto-ehdo on avata reilusti uusia ovia toisarvoisiin kohtiin seinissä. Oven tieltä poistettu seinän osa on mah-dollista ottaa talteen kokonaan (ainakin hirsiraken-teessa) tai säilyttää pinnasta poistetut tapettikerrok-set varastossa. Poistettava rakenne on vähintäänkin dokumentoitava huolellisesti.

Oviaukkojen leventämistä tulee välttää, sillä vaikka se tuntuu ajatuksena pieneltä toimenpiteeltä, siitä aiheutuu käytännössä suuria muutoksia. Van-hojen ovien alkuperäiset mittasuhteet kertovat myös rakennusaikansa kulttuurihistoriasta. Jotta oviaukon

saisi levennettyä, on listat poistettava, karmi joko poistettava tai sahattava poikki ja levennettävä ja itse ovilevy on uusittava tai levennettävä. Ovilevyn leventäminen onnistuu harvoin oven mittasuhteita liiaksi muuttamatta. Käytännössä oven leventäminen tarkoittaa uuden oven tekemistä. Lisäksi seinässä olevaa aukkoa on suurennettava, mistä puolestaan seuraa, että seinän rappaus-, tapetti- tai koristemaa-lauskerrokset menetetään levennyksen mitalta. Tämä johtaa siihen, että alkuperäisen tilanteen palauttami-nen on käytännössä mahdotonta, mikä puolestaan on restaurointiperiaatteiden vastaista.

Tasoerojen ratkaiseminen rakennuksen sisällä

Kun esteet sisäänpääsyn osalta onnistutaan ratkai-semaan, on rakennuksen sisälläkin päästävä kul-kemaan. Vaikka rakennuksen tilat ovat yhdessä tasossa, on oviaukoissa perinteisesti ollut kynnyk-set. Ne voidaan onneksi ylittää rakentamalla pie-niä luiskia eli kynnyskiiloja lattian päälle. Teknisesti tämä on hyvin toimiva ratkaisu myös poistettavuuden näkökulmasta. Ongelmia tulee eteen vain, jos lattiat ovat esimerkiksi hyvin hienosti koristemaalat-tuja tai vanhalla kuvioidulla linoleummatolla pääl-lystettyjä, jolloin osa kuvioista jää kynnyskiilan alle. Tällöin kiila nousee helposti uudeksi aiheeksi interi-öörissä. Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin mahdol-lista (koriste)maalata kynnyskiilat ja sovittaa ne lat-tian kuviomaailmaan.

Tilanne on haastavampi, jos rakennuksen tilat ovat useassa kerroksessa. Pahimmillaan kerrok-set voivat sijaita vain muutaman portaan verran eri tasoilla, eri puolilla rakennusta. Hissillä ei saavu-teta kuin yksi päällekkäin sijaitseva tilasarja. Täl-laisessa tilanteessa paras ratkaisu on keskittyä toi-minnan kannalta tärkeimpien tilojen esteettömyy-den kehittämiseen.

Punnittuja ratkaisuja

Kysymyksen restaurointiperiaatteiden ja saavutettavuuden yhteensovittamisesta ei pitäisi johtaa ylitsepääsemättömiin tilanteisiin. Kunkin kohteen kohdalla asioita tulee arvottaa molemmista näkökulmista.

Olennainen kysymys saavutettavuuden rakentamisessa kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen rakennukseen on, toteutetaanko se väliaikaiseksi ajateltavana teknisenä lisänä vai tavoitellaanko rakennukseen pysyvää uutta ominaisuutta. Jos kyseessä on tekninen lisä, on sen vaatimat toimenpiteet tehtävä restaurointiperiaatteiden mukaan siten, että ne ovat poistettavissa olemassa olevaa rakennetta rikkomatta.

Saavutettavuuden tulisi ilmentää aikaansa, mutta samalla sopeutua vanhaan rakennukseen.

Joskus on kohtuutonta lähteä muuttamaan rakennusta saavutettavaksi, jos samalla menetetään merkittävä osa rakennuksen kulttuurihistoriallisesta arvosta ja siitä, mitä halutaan esitellä yleisölle. Tällöin on kenties tyydyttävä siihen, että saavutettavuus järjestetään muulla tavoin, kuten avustajien avulla tai virtuaalisena kohteen esittelynä.

Toisessa tilanteessa taas voidaan todeta, että saavutettavuuden tarve rakennuksessa on suuri ja rakennuksen arvot kestävät sen. Näin historialliseen rakennukseen on mahdollista rakentaa uusi nykyaajan kerrostuma – saavutettavuus – joka tulevaisuudessa ehkä arvotetaan merkittäväksi osaksi rakennuksen kulttuurihistoriallista arvoa.

Pysyvänä uutena ominaisuutena saavutettavuuden tulisi ilmentää aikaansa, mutta samalla sopeutua vanhaan rakennukseen niin esteettisesti kuin teknisesti. Toteutuksen tulee olla korkeatasoista, jotta se kestää pitkälle tulevaisuuteen.

EIJA MUTTONEN-MATTILA

Esteetön kulku on kaupunkikuvakysymys

Haastattelu ja henkilökuva Marjukka Kulmanen / Museovirasto

– Tyylikkäitä ja toimivia ratkaisuja on mahdollista suunnitella ja rakentaa, aloittaa Tampereen rakennustarkastaja Eija Muttonen-Mattila.

Vanhassa teollisuuskiinteistö Frencckellissä sijaitsevan työhuoneensa edustalla Muttonen-Mattila ja sadat kaupunkilaiset käyttävät päivittäin kiviluiskaa Keskustorin ja korkeam- malla sijaitsevan Satakunnankadun välillä, graniitista tehdyillä portailla. Luiska risteilee loivasti portaiden reunoilta toiselle.

– Ruotsin kasarmeilla olen ihaillut uusiokäytön yhteydessä toteutettuja, todella hienosti tehtyjä siirtymiä tasoilta toisille. Suomessa vastaavia, hyvin toteutettuja siirtymiä on muun muassa Vaasassa Rewell Centerissä, johon pääsee sisään kaikista ilmansuunnista, vaikka joka katu sijaitsee eri korkeudella, Muttonen-Mattila selostaa.

– Muita hyviä esimerkkejä taserojen ratkaisuista olen nähnyt meillä Tampellan alueella.

Turvallinen, terveellinen ja esteettisesti viihtyisä

Muttonen-Mattila arvioi arvorakennusten ja -tilojen saavutettavuusratkaisuja sekä rakennustarkastajana että kaupunkikuvatoimikunnan puheenjohtajana.

– Haasteellisia kohtia ovat esimerkiksi katupinnoitteiden liittymiset rakennuksiin. Kun rakennuk-

sen edustalla on käytetty luononkiveä, on rakennettava kuten täällä Keskustorilla: käytetyimmät kulkureitit on rakennettu sileästä kivistä.

– Ensimmäinen kerros ei vanhoissa rakennuksissa ole välttämättä maan tasolla, sanoo Muttonen-Mattila.

– Tästä seuraa lähinnä kaupunkikuvallisia ja esteettisiä ongelmia rakennettaessa luiskia ja asennettaessa nostimia, jotka tehdään väistämättä jälkiasennuksina.

Muttonen-Mattila painottaa hyvän suunnittelun merkitystä. Julkiset rakennukset ovat usein kokonaistaideteoksia. Ulkoarkkitehtuuri ja sisustusratkaisut luovat käyttäjälle miellyttävän ympäristön, jossa on hyvä toimia. Myös valaistuksella on merkitystä kohteiden kaupunkitilassa esiin nostamisessa sekä saavutettavuudessa.

– Tampereella emme vielä ole onnistuneet luomaan ratkaisuja, joissa ohjataan kulkijaa erilaisilla kiveyksillä. Rakennusjärjestyksen uusimisen yhteydessä kiinnitämme erityishuomiota tilojen esteettömyyteen, josta rakennusjärjestys antaa erityisiä mää- räyksiä.

Koskenranta, Tammerkosken kulttuurimaisemassa, on vain osittain saavutettavissa.

– Kosken puolelle suunnitellaan nyt julkista jalka- kulkumahdollisuutta. Luonteva rantojen käyttö

Luiska ja portaikko Keskustorin ja Satakunnankadun välillä. Askelmien reunat ja luiska eivät erotu tummuus-contrastina, mikä hankaloittaa portaissa liikkumista.
 Kuva Kynnys ry / Niina Kilpelä.

Työväenmuseo Werstaan esteetön sisäänkäynti Tampereella. Kuva Kynnys ry / Niina Kilpelä.

edellyttää kulkureittien katkeamatonta vyöhykettä. Nykyisin tämä rantareitti on katkennut.

– Katutilaa olemme selkiyttäneet rajoittamalla mainostelineiden käyttöä. Pääkatu Hämeenkadulla on toteutettu useissa kohdin luisat kiinteistöihin. Palatsiteatterin sisätilojen esteettömyysjärjestelyt on toteutettu rakenteisiin koskematta.

Rakennetun kulttuuriympäristön tulee olla jokaiselle käyttäjälle turvallinen, terveellinen ja esteettisesti viihtyisä. Materiaaleilla pystyy ohjaamaan kulkua. Metallia, vettä, kiveä – eri materiaaleja voi yhdistellä.

Tampereella uudistetaan ja avataan lisää kävelykatuja ja näiden toimenpiteiden yhteydessä pyritään esteettömyyteen.

– ”Rotvallin reunat” eli katujen reunakivet madalletaan katujen kulmissa. Kävelyalue rajataan selvästi ja sille pääsy ohjataan. Risteysalueille tuodaan erikoisvalaistus. Katutilaa ei täytetä erilaisilla terassikrokkeilla vaan etsitään uusia, luovia ratkaisuja.

Eri aisteille avoin ympäristö

Muttonen-Mattila kertoo saaneensa kokemuksia toimimattomista ratkaisuista, kun hänellä oli näkövaikeuksia toisen silmänsä kanssa muutamia vuosia sitten.

– Huomasin, että sisätiloissa käytetään usein liian harmaita tai saman valööriasteen värejä. Askelmia oli vaikea erottaa. Kerran kun nousin bussista, huomasin käveleväni suoraan bussikatoksen läpinäkyvään seinään. Nämä kokemukset osoittivat muun muassa värien ja pintojen merkityksen elinympäristöä rakennettaessa.

Hyvä elinympäristö tuottaa virikkeitä kaikille aisteille ja auttaa orientoitumaan. Laadukas, rakennettu kulttuuriympäristö tukee kaikkien hyvää elämää. Suunnittelun ja rakentamisen laatuun on siksi syytä kiinnittää huomiota.

Rakentamismääräykset korjausrakentamisessa

"Rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat uuden rakennuksen rakentamista. Rakennuksen korjaus- ja muutostyössä määräyksiä sovelletaan, jollei määräyksissä nimenomaisesti määrätä toisin, vain siltä osin kuin toimenpiteen laatu ja laajuus sekä rakennuksen tai sen osan mahdollisesti muutettava käyttötapa edellyttävät." (Maankäyttö- ja rakennuslaki, MRL 13 §)

"Korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön. Muutosten johdosta rakennuksen käyttäjien turvallisuus ei saa vaarantua eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikentyä." (MRL 117 §)

"Rakennuksen korjaus- ja muutostyössä on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaitteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella." (MRL 118 §)

Kuten edellisissä otteissa maankäyttö- ja rakennuslaista todetaan, rakentamismääräyskokoelma koskee pääosin uudisrakentamista. Korjauksia tehdessä määräyksiä sovelletaan tilanteen mukaan. On tärkeää tarkastella tilannetta aina ennen ja jälkeen muutoksen. Tällöin arvioidaan toimenpiteiden vaikutusta rakennuksen käyttäjien turvallisuuteen ja terveellisyyteen sekä rakennuksen alkuperäisiin ominaisuuksiin, erityispiirteisiin ja historialliseen arvoon.

Kaikki korjaaminen ei ole luvanvaraista, sillä rakennuksen saa esimerkiksi korjata entiselleen ilman lupaa. Luvanvaraisuus korjaustöissä ei myöskään tarkoita sitä, että rakentamismääräykset automaattisesti lankeavat noudatettaviksi. Esimerkiksi käyttötarkoi-

tuksen muutos tulkitaan liian usein siten, että silloin uudisrakentamisen määräyksiä on noudatettava. Näin ei kuitenkaan ole, vaan tilannetta on aina verrattava ennen ja jälkeen muutoksen. Tämä tarkoittaa sen ymmärtämistä, miltä osin käyttötarkoitus muuttuu vaativammaksi tai vähemmän vaativaksi. Tämän mukaan määräyksiä sovelletaan tai niistä voidaan myöntää vähäisiä poikkeuksia.

Rakennusvalvontaviranomainen arvioi aina esitetyn soveltamistavan tai siitä poikkeamisen. Rakennusvalvontaviranomainen ei kuitenkaan voi myöntää poikkeamista esimerkiksi rakennuksen tai ympäristön suojelua koskevista kaavamääräyksistä.

Saavutettavuus

"Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut." (MRL 117 § 3)

Tämä määräys koskee uudisrakentamista, ja saavutettavuusvaatimusten noudattaminen on uudisrakennusten suunnittelussa useimmiten itsestään selvää. Saavutettavuuden tavoite on otettava huomioon myös korjausrakentamisessa.

Toisinaan kun rakennuksia korjataan saavutettavaksi määräysten mitoituksia ja lukuarvoja korotetaan liikaa. Jos niitä ei onnistuta toteuttamaan, ei tehdä mitään. Korjausten yhteydessä on kuitenkin aina parempi pyrkiä parantamaan saavutettavuutta tervettä järkeä käyttäen ja kokonaisuus huomioon ottaen kuin jättää kaikki tekemättä.

Säätytalo.

Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

MARJATTA ERWE

Askeleen edelle

– esteettömyys strategiana

Esteettömyysstrategian taustaa

Ajatus laatia Senaatti-kiinteistöille esteettömyysstrategia syntyi Tukholmassa, ruotsalaisen sisarorganisaatiomme Statens fastighetsverketin lokakuussa 2005 järjestämässä konferenssissa, jossa käsiteltiin esteettömyyttä pohjoismaisissa kulttuuriympäristöissä ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa rakennuksissa. Senaatti-kiinteistöt oli pohjoismaisen yhteistyön kautta mukana järjestämässä konferenssia ja valmistelutyön yhteydessä tutustuttiin ruotsalaisten esteettömyysstrategiaan.

Johtaja Erkki Aho ryhtyi valmistelemaan Senaatti-kiinteistöille omaa esteettömyysstrategiaa. Valmistelutyö käynnistyi tilanteessa, jossa Suomella ei ollut kattavaa esteettömyysuunnitelmaa. Eduskunta on lainsäätäjänä linjannut rakennusten esteettömyysvaatimukset (ympäristöministeriön alaisen maankäyttö- ja rakennuslain, sen perusteella annetun asetuksen sekä näihin perustuvan rakentamismääräyskokoelman määräykset ja ohjeet) uudisrakentamista koskeviksi ehdottomiksi ja peruskorjaushankkeita koskien soveltavasti noudatettaviksi vaatimuksiksi. Näin ollen esteettömyysvaatimus ei ole kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten osalta ehdoton vaan sallii hankekohtaisen harkinnan sille, miten suojelunäkökohdat ja esteettömyysvaatimus voidaan toteuttaa ristiriidattomasti. Uudisrakennusten esteettömyys on toteutunut lain edellyttämällä tavalla rakennushallinnon tuotannossa jo 1980-luvulta lähtien.

Rakentamista säätelevän lainsäädännön osalta tilanne on edelleen ennallaan. Sosiaali- ja terveysministeriön alaisessa lainsäädännössä taas säädelään vammaisten ihmisoikeuksien toteutumista. Tämä on ollut vaikuttamassa Senaatti-kiinteistöjen strategiaan sosiaalisen vastuun näkökulmasta. Strategia hyväksyttiin johtoryhmässä kesäkuussa 2008.

Vanhojen kiinteistöjen esteettömyys on kunkin kiinteistönomistajan oman tahdon alainen asia, jota lainsäädäntö ei suoraan edellytä. Rakentamismääräysten soveltamisessa otetaan huomioon taloudellinen kohtuullisuusperiaate.

Senaatti-kiinteistöillä ei valtion liikelaitoksena ole viranomaisen roolia eikä se voi suoraan vaikuttaa muiden kiinteistönomistajien esteettömyysuunitelmiin. Kuitenkin, maan merkittävimpänä kiinteistönomistajana sillä on edelläkävijän asema, eikä ole merkityksetöntä, mitä Senaatti-kiinteistöt esteettömyyden alueella tekee. Esteettömyysstrategiassa ilmaistaan tahto edistää saavutettavuutta myös kulttuuriperintöön kuuluvissa rakennuksissa.

Esteettömyysstrategian sisältö

Strategiassa määritellään sen liittyminen yhteiskuntavastuuseen, tunnistetaan esteettömyyttä säätelevät lait ja asetukset sekä määritellään Senaatti-kiinteistöjen omat esteettömyystavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2008–2011.

Ateneumin taidemuseon esteetön sisäänkäynti on toteutettu laajennusosaan. Hissin ovet on merkitty suurikokoisin symbolein. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Toimenpiteisiin kuuluu henkilöstön koulutus, esteettömyyskartoitusten suunnittelu ja toteutus sekä pitkän tähtäimen suunnitelma kiinteistöjen esteettömyyttä edistävästä toimenpiteistä. Esteettömyysstrategian lähtökohtina ovat olleet maankäyttö- ja rakennuslaki, maankäyttö- ja rakennusasetus, laki liikehuoneistojen vuokrauksesta, Suomen rakentamismääräyskokoelma ja YK:n julistus vammaisten oikeuksista.

Esteettömyysstrategiassa ilmaistaan tahto edistää saavutettavuutta myös kulttuuriperintöön kuuluvissa rakennuksissa.

"Liiketoimintamme perustuu kaikilta osiltaan yhteiskuntavastuullisuuteen. Kannamme vastuumme kestävän kehityksen osa-alueista ottamalla päätöksissämme huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät näkökohdat rakennusten kulttuuriarvoja unohtamatta. Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan käyttöä ja ylläpitoa ohjaa Senaatti-kiinteistöjen arvokiinteistöstrategia."

"Haluamme vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen tarjoamalla asiakkaillemme mahdollisimman esteettömiä toimitila- ja työympäristöratkaisuja. Pyrimme toimimaan esteettömyyden esikuvana muille julkisia rakennuksia hallinnoiville organisaatioille."

"Tavoitteenamme on, että asiakkaiden käytössä olevat kiinteistömme ovat kaikille kävijöille ja työntekijöille mahdollisimman esteettömiä ja saatettavia toiminta- ja viestintäympäristöjä. Pyrimme ohjaamaan ja innostamaan asiakkaitamme kiinteistöjen esteettömyyttä parantavien fyysisten ja viestinnällisten ratkaisujen löytämiseen."

"Huolehdimme arvokiinteistöjen rakennustaiteellisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilymisestä arvokiinteistöstrategiamme periaatteita noudattaen ja pyrimme ratkaisemaan kiinteistöjen esteettömyyteen liittyvät vaatimukset ottaen huomioon rakennusten kulttuuriarvot ja käyttäen arkkitehtonisesti korkealaatuisia ratkaisuja. Käytämme lyhytaikaisia, tilapäisiä ratkaisuja (kuten irtoluisia) vain poikkeustapauksissa osana kiinteistöjen pitkän tähtäimen esteettömyystavoitteiden toteuttamista. Kaikilta suunnittelijoilta ja toteuttajilta edellytämme perehtyneisyyttä kiinteistöjen esteettömyyteen liittyviin näkökohtiin."

Säätytalon esteettömään reittiin liittyvä hissi sopeutuu arvokkaaseen interiööriin. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Esteettömyysstrategia ja siinä mainittu arvokiinteistöstrategia ovat molemmat osa yhteiskuntavastuuprosessia ja kuuluvat sosiaalisen vastuun osa-alueelle. Yhteiskuntavastuuraportissa kerrotaan vuosittain näkyvästi, mitä merkittäviä asioita molempien strategioiden osalta on kertomusvuoden aikana tapahtunut.

Esteettömyyskartoitukset, tiedon haltuunotto

Esteettömyyskartoitukset ovat olennainen keino saavutettavuustiedon haltuunotossa. Kartoitusten tarkoituksena on saada tietoa kiinteistökantamme tilanteesta esteettömyyden kannalta sekä toimia kiinteistöpäällikön apuna toimenpiteitä ohjelmoida ja budjetoida. Esteettömyyskartoitusohje valmistui marraskuussa 2010, ja se on viety sekä hankeavustajille tarkoitettuna peruskorjaus- ja uudisrakennushankkeita ohjeistavan investointiprosessin että kiinteistöpäälliköille tarkoitettuna ylläpitoprosessin toimintaohjeeksi.

Esteettömyyskartoitukset tulee ajoittaa siten, että kohteet, joiden peruskorjaus on tiedossa tai joiden esteettömyyden puutteista on tullut huomautuksia asiakkailta, tehdään ensin. Esteettömyyskartoitus tulee aina olla tehtynä, ennen kuin peruskorjaushankkeen hankesuunnittelu käynnistyy. Esteettömyyskartoitus voi tilanteesta riippuen olla joko laaja tai suppea.

Esteettömyyskartoitusprosessi on kolmivaiheinen. Kiinteistöpäällikkö teettää hankesuunnitelmaa tai asiakkaiden havaitsemien puutteiden korjaamista varten asiantuntija-arvioon perustuvan suppean tai laajan esteettömyyskartoituksen. Sen perusteella hankesuunnitteluryhmään kuuluva kustannuslaskija pystyy määrittämään suunnitelman edellyttämällä tarkkuudella toimenpiteet ja kustannukset, kuten hissien ja tasonostimien määrät ja tarvittavat

esteettömät wc:t. Hankesuunnitteluvaiheen kustannusarvio lasketaan tilakustannusperiaatteella, jolloin esteettömyyskartoitus antaa kokeneelle kustannuslaskijalle tarvittavat tiedot.

Toisessa vaiheessa hankeavustaja tilaa esteettömyyskartoituksen tekijältä luonnos- ja toteutussuunnittelua varten konsultaatioapua pääsuunnittelijalle. Kolmannessa vaiheessa hankeavustaja tilaa esteettömyyskartoituksen tekijältä arvion rakennuksen esteettömyydestä peruskorjauksen valmistuttua ja käyttökokemusten synnyttyä, mahdollisesti ennen takuuaajan päättymistä.

Toimenpiteiden ohjelmointi ja suunnittelu

Esteettömyyskartoituksista saadun tiedon perusteella kiinteistöpäälliköt voivat pitkällä tähtäimellä ohjelmoida ja suunnitella saavutettavuuden parantamiseksi tarvittavat toimenpiteet ja varautua niiden rahoitukseen. Osa toimenpiteistä, erityisesti aistiympäristön saavutettavuuden parantamiseksi vaaditut toimenpiteet, saattavat olla tehtävissä ilman laajempaa peruskorjausta. Myös esteettömän wc:n rakentaminen saattaa tilanteesta riippuen olla toteutettavissa erillisenä hankkeena. Sen sijaan hissien, liskien ja nostinten rakentaminen edellyttää yleensä peruskorjausta ja niiden toteuttaminen ohjelmoidaan tulevien peruskorjausten yhteyteen.

Kiinteistökohtaisista pitkän tähtäimen suunnitelmista on hyvä neuvotella myös asiakkaan kanssa, jolloin strategiaan kirjattu avoimuuden ja vuorovaikutuksen periaate toteutuu. Haluamme toimintamme olevan avointa ja läpinäkyvää ja tapahtuvan aktiivisessa vuorovaikutuksessa asiakkaittemme sekä esteettömyyttä edistävien sidosryhmiemme kanssa. Kiinteistöpäälliköt pitävät säännöllisesti asiakastapaamisissa, joissa käsitellään kaikki ylläpitoon liittyvät asiat, mukaan lukien saavutettavuus.

Pohjoismainen yhteistyö koskien arvokiinteistöjen saavutettavuutta

Senaatti-kiinteistöt osallistuu pohjoismaiseen yhteistyöhön kulttuuriomaisuuteen liittyviä asioita käsittelevässä Kulturnätet-työryhmässä, joka kokoontuu kahdesti vuodessa. Ryhmään kuuluu jäseniä kaikista pohjoismaisista sisarognisaatioista: Statens fastighetsverk (Ruotsi), Statstbygg (Norja), Slott og Ejendomstrelsen (Tanska), Framkvaemja rikisins (Islanti) ja Senaatti-kiinteistöt. Kussakin kokouksessa keskitytään erilaisiin ajankohtaisiin teemoihin liittyen kulttuuriomaisuuteen. Syyskuussa 2010 Islannin isännöimässä kokouksessa teemana oli saavutettavuus. Kukin osanottaja raportoi saavutettavuuden suhteen tekemistään toimenpiteistä.

Ruotsin Statens Fastighetsverk on selvästi pisimmällä saavutettavuuteen liittyvissä asioissa, koska heillä asioita hoitaa täysipäiväisesti yksi henkilö, arkkitehti Per-Anders Johansson. Heidän projektinsa ”Värdig Entre – tillgänglighet i kulturarvsmiljö” oli esillä Shanghain maailmannäyttelyssä. Projekti on Tukholman kaupungin ja EIDD Design för Alla Sverige -organisaation yhteinen. Projektin julkaisuista on saatavissa ratkaisumalleja omiinkin hankkeisiimme erityisesti hissien ja nostinten osalta, jotka ovat kulttuuriomaisuuteen kuuluvien rakennusten

kohdalla vaikeimmin ratkaistavia asioita. Hyviin ratkaisuihin tutustuminen on hyödyllistä saavutettavuuden edistämiseksi.

Värdig Entre – tillgänglighet i kulturarvsmiljö

http://www.sfv.se/cms/aktuellt/vardig_entre.html

Yhteistyö sidosryhmien kanssa

Esteettömyyskartoittajista on alalla pulaa. Kartoitusten merkitys kasvaa lisääntyvän peruskorjaustoitteinnan myötä. Pitkän aikavälin tavoitteena Invalidiliitolla on, että esimerkiksi ammattikorkeakouluissa eri puolilla maata voitaisiin opiskella esteettömyyskartoitusta osana rakennus- ja kiinteistöalan tai sosiaalialan opintoja ja että maahamme saataisiin esteettömyyskartoittajan tutkinto. Tullakseen ammattitaitoiseksi kartoittajaksi henkilö tarvitsee perustutkinnon jälkeen ohjausta.

Senaatti-kiinteistöjen ja Kynnys ry:n välillä on 15.6.2010 solmittu yhteistoimintasopimus, jonka tarkoituksena on edistää esteettömyyttä Senaatti-kiinteistöjen rakennuksissa, luoda alalle esteettömyyskartoituskäytäntö ja arvokiinteistöjen kartoitusmalli. Yhteisenä tavoitteena on saada alalle ammattitaitoisia kartoittajia vastaamaan lisääntyvään kysyntään.

MERJA NIEMINEN

Vanhojen rakennusten muuttaminen esteettömiksi on aina omanlaisensa palapeli

– Helsingin Observatorio, Tenalji von Fersen ja Turun linna

Haastattelu Marjukka Kulmanen / Museovirasto

Arkkitehti Merja Nieminen on monen arvorkennuksen korjauksen ja restauroinnin yhteydessä toteutettujen muutosten suunnittelija. Hänen toimistonsa, Kari Järvinen & Merja Nieminen, arkkitehdit SAFA, suunnittelee parhaillaan esteetöntä sisäänkäyntiä Helsingin Observatorion pääkerrokseen.

– Aina ratkotaan samaa palapeliä, kun korjataan vanhaa rakennusta. Esteettömyysratkaisuja pohdit-

taessa punnitaan suojellun arvorkennuksen muutoksensietotoleranssia. Yleensä ratkaisu myös pystytään löytämään rakennuksen ominaisluonnetta muuttamatta, Merja Nieminen vakuuttaa. Mutta jokainen vanha arvorkennus on omanlaisensa.

– Arvorkennusten julkisivumuutokset ovat haastavimpia. Vaikeita ovat myös sisätilojen muutokset, vaikkapa hissin rakentaminen asuinrakennusten porashuoneeseen, hän linjaa.

Observatorion alkuperäinen leikkauspiirustus kertoo lähtötilanteen haasteet, pihatasolta pääkerrokseen on jyrkän rinteiden vuoksi pitkä portaikko. Esteetön sisäänkäynti on helpompi järjestää sivuovesta suoraan pääkerrokseen. Project till ett Astronomiskt Observatorium, hörande till Kejsarliga Alexanders Universitetet, att uppföras af Sten, uppföras af Ulricasborg i Helsingfors. Carl Ludvig Engel 1829 / Helsingin yliopistomuseo.

Observatorion esteetön sisäänkäynti. Leikkaus. Piirros Kari Järvinen ja Merja Nieminen arkkitehdit SAFA.

Puutarhan puolelta Observatorioon

Helsingin Observatoriosta kunnostetaan paraikaa yleisölle avointa näyttelytilaa, Tähtitieteen yleisökeskusta.

– Observatorioon ei tule pääsemään esteettömästi pääsisäänkäynnin kautta. Korkeiden ulkoportaiden ja pääportaan muodostama tasoero pihalta pääkerrokseen on suuri, yli 6 metriä. Nostimien sijoittaminen suojeltuun C.L. Engelin suunnittelemaan rakennukseen edellyttäisi liian suuria muutoksia sekä pääjulkisivulla että sisätiloissa, Nieminen kertoo.

– Mutta puutarhan puolella on ovi, jonka kautta kuljetaan tästedes sisään esteettömästi teräsluiskaa pitkin. Ratkaisu on mielestäni toimiva, vaikka esteetön sisäänkäynti onkin sivummalla puutarhassa. Yleisötilat ovat kaikkien käytössä. Torneihin kulkua

ei ole mahdollista järjestää. Torneihin johtavat vanhat kapeat kierreportaat ja tornit kaukoputkineen ovat todella ahtaita.

Suomenlinnan Tenalji von Fersenin ratkaisut

Tenalji von Fersen on suosittu juhlatila, jossa on kuitenkin runsaasti tasoeroja ja sen edustalla on vaikea-kulkuinen mukulakiveys.

– Pohjakerroksessa on ainutlaatuinen, 1770-luvulla rakennettu entinen leipomo sekä entinen hevosmylly, Nieminen kertoo. Näihin tiloihin pääsee nyt luiskaa pitkin. Rakennukseen on tehty toinen sisäänkäynti, joka on yhtä arvokas kuin aiempi ainoa, portaisiin perustuva pääsisäänkäynti.

Rakennus on pitkä ja kapea. Juhlasali on ylemmässä kerroksessa,

*Tenali von Fersenin nostin Suomenlinnassa. Kuva
Museovirasto / Soile Tirilä.*

– Hissille ei sisältä löydy sopivaa paikkaa, koska useilla eri tasoilla sijaitsevat tilat ovat helminauhana toistensa jatkona, eikä takatiloja ole.

Esteetön sisäänkäynti juhlasaliin rakennettiin pihalle rakennuksen ulkopuolelle. Oveksi muutetun ikkunan eteen rakennettiin parveke ja nostin. Ratkaisua kehitellään edelleen, sillä ulkona olevan nostimen huolto on osoittautunut hankalaksi talvisin.

– Harkinnassa on katettu hissikuilu tai nostimen korvaaminen uudella, paremmin tarkoitukseen sopivalla laitteella. Sisäänkäynti parvekkeen kautta vaatii joka tapauksessa huoltoa, koska varapois-tumistienä toimiva parveke on pidettävä vapaana lumesta.

Saavuttamattomasta Turun linnasta saatiin lähes esteetön

– Pääsy Turun linnaan on haasteellista jo linnan sijainnin ja pihan kiveyksen vuoksi, linnan esteettömyysratkaisujen suunnittelija Merja Nieminen kertoo.

Esteettömäksi sisäänkäynniksi valikoitui huolellisen tutkimuksen ja suunnittelun jälkeen Länsitornin alin huone ”Verraton”. Länsitornin kautta tasero osoittautui matalimmaksi.

– ”Verraton” on linnan vanhimpia ja arvokkaimpia tiloja. Päätyoven kohdalla on aikojen kuluessa tehty muutoksia ja se on pantu kertaalleen umpeen jo keskiajalla. Myöhemmin siihen on avattu ovi, jota nyt aletaan käyttää pääoven rinnalla toisena sisäänkäyntinä.

– Ulkopuolella luiskat sovitettiin linnan tunnetuimpaan julkisivuun ja sisällä Verrattomassa varjeltiin lähes alkuperäisenä säilyneitä rakenteita, Merja Nieminen kertoo.

Esteetön sisäänkäynti. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Kirkossa alttarille johtava luiska tehtiin samanlaisesta puusta kuin lattia. Luiskan pituutta sääтели etummaisten penkkirivien ovien aukeaminen. Kuva Museovirasto/ Selja Flink.

Kohteen kulttuurihistoriallisesta arvosta johtuen kaikki ratkaisut eivät täysin noudata nykymääräyksiä, ja reitillä tarvitaan avustajaa. Poikkeamista on sovittu yhdessä rakennusvalvonnan ja esteettömyysasiamies Heikki Hauliston kanssa. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

*Turun linnan esteettö-
mästä sisäänkäynnistä
kuljetaan länsitornin
läpi päälinnan pihalle,
josta on pääsy puului-
skaa pitkin hissikäytä-
vään. Kuva Museoviras-
to / Soile Tirilä.*

– Kun tavarantoimittajien lastauspaikat oli tutkittu ja kulkureitit havaittu epäesteettisiksi, uskalsimme ajatella, että maastoa tornin edustalla voi ja saa muuttaa.

– Pienen linnanpihan kiveystä hieman tasoitettiin. Lehtikuusesta rakennettiin leveä luiska, joka noudattaa pihan muotoja ja aiempien rakennelmien värimaailmaa. Pihalta avautuu vanhastaan useita pieniä ovia huoltotiloihin. Kaikkien niiden eteen on tehty puuportaat jo aiemmin, joten yksi luiska ei pistä silmään ja puuluiska on tarvittaessa purettavissa.

Luiska vie 1960-luvulla rakennetulle hissille, joka johtaa päälinnan ylempiin kerroksiin ja tärkeimpiin näyttelyihin. Kuudenteen kerrokseen on asennettu porrastus, jolla pääsee luentosaliin. Reitin varrella on rakennettu myös esteetön wc sekä pienempiä luiskia näyttelytiloihin ja kirkkoon.

– Nyt myös vaihtuvien näyttelyiden tila parvi-
neen on saavutettava. Kirkkosalissa kulkumahdol-

lisuus laajeni luiskaa pitkin korokkeella sijaitsevalle alttarille asti, Nieminen kertoo.

Edelleen saavuttamattomia tiloja ovat juhlaikä-
tössä olevat Kuninkaan sali ja Kuningattaren sali. Juhlatiloihin pääsy on mahdotonta henkilölle, joka tarvitsee pyörällistä apuvälinettä liikkumiseen. Por-
taikot ovat jyrkkiä ja kapeita ja oviaukot ahtaita.

Toteutuskelpoiset ratkaisut löytyvät kyllä – ajan kanssa.

– Salien tilannetta tutkitaan vielä. Tarkoitus on jatkaa projektia ja etsiä ratkaisut näinkin haastaviin tiloihin. Nostinten mahtuminen ja käyttömahdol-
lisuudet kuitenkin askarruttavat, Nieminen toteaa.

*Toteutuskelpoiset ratkaisut löytyvät
kyllä – ajan kanssa.*

Nostinvalikoimat kun eivät ole kovin räätälöityjä.

– Toivoisin tuotekehittelyä alalle. Ei ole kyse vain keskiaikaisten rakennusten erityishaasteista. Suomen talvi asettaa vaatimuksia turvallisille ja teknisesti toimiville ratkaisuille. Laitteet ovat toistaiseksi aika epäesteettisiä, hän lisää.

Esteettömyyssuunnittelu ja käytännön toteutukset ovat ryhmätyötä. Ratkaisuja valvoo Turun linnan neuvottelukunta, johon kuuluvat Museovirasto linnan haltijana ja Turun museokeskus käyttäjänä. Mukana ratkaisujen löytämisessä on koko ajan ollut myös Turun kaupungin esteettömyysasiamies. Rakennusurakoitsija on kokenut vanhojen tilojen restauroija.

Jälkikirjoitus:

Keväällä 2012 Turun linnaan toteutetaan kaksi uutta luiskaa, joilla saadaan järjestymään pääsy esilinnan uusiin näyttelyihin. Päälinnan apukeittiön tavarahissi muutetaan henkilöhisiksi, jolloin myös juhlatiloista tulee esteettömät.

Turun linnan esteetön sisäänkäynti sai ARMI ry:n ja Invalidiliitto ry:n esteettömyyden kunniamaininnan. Vasemmalta arkkitehti Merja Nieminen, intendentti Selja Flink ja tutkija Antti Suna. Kuva Museovirasto / Janne-Pekka Niininen.

Rakennuttajan tahto ratkaisee

Restaurointi on asennelaji. Restauroinnissa jokainen toimenpide peilataan tietyn rakennuksen historian ja ominaispiirteiden kautta. Suunnittelijalla tulee olla kokonaiskäsitys siitä, mihin pyritään, jotta kokonaisuudesta tulee eheä ja käyttökelpoinen.

Rakennuksen historia ja ominaispiirteet tulee tietenkin tuntea, jotta niihin voidaan vedota. Restaurointihanke poikkeaa tässä tavallisesta rakentamisesta ja korjaamisesta: selvitettävää on enemmän. Koska kohteena on vanha rakennus, on myös sen kunto, soveltuvuus uuteen käyttötarkoitukseen ja moni muu asia (asbesti, homeet jne.) tutkittava, mielellään ennen suunnittelun aloittamista.

Myös esteettömyys on asennelaji. Esteettömyyden huomioiminen ei restauroinnissa sinänsä poikkeava tavallisemmasta korjaamisesta. Sen tulisi olla itsestäänselvyys, tutkittava ja selvitettävä asia muiden joukossa.

Esteettömyys restaurointihankkeessa

Esteettömyysratkaisuja voidaan toteuttaa omina erillisiä hankkeinaan, osana kiinteistönomistajan ohjelmallista korjaustoimintaa. Peruskorjaustyyppisissä hankkeissa esteettömyyteen on aina aktiivisesti pyrittävä.

Restaurointihankkeissa ja erityisesti niiden esteettömyysratkaisuissa esiselvityksiin ja suunnitteluun täytyy varata riittävästi aikaa, mikä tarkoittaa myös rahaa. Suunnittelijalle on annettava mahdollisuus

*Esteettömyyden tulisi olla
itsestäänselvyys, tutkittava ja
selvitettävä asia muiden joukossa.*

selvittää asia eli suunnittelutehtävä on tilattava ja siitä on maksettava.

Riittävän suunnitteluajan varaaminen tuntuu nykyään olevan vaikeaa. Mitä arvokkaammasta kohteesta on kysymys, sen enemmän aikaa pitäisi varata. Rakennuttajien on kuitenkin budjetointisyyistä (rahoitus on käytössä tietyn ajan), käytön vaatimusten tai vuokratulojen menetyksen vuoksi yleensä puristettava hankkeet niin lyhyiksi kuin mahdollista.

Tilaaajan tahto

Tärkein tekijä esteettömyyden parantamisessa on ”rakennushankkeeseen ryhtyvä” tilaaja eli rakennuttaja – siis se joka hankkeen maksaa. Tilaajan vahva tahto leviää väistämättä niin rakennuttajakonsulttiin kuin suunnittelijoihin. Tilaaja valvoo koko prosessin ajan, että asia ei unohdu!

Tavoitteet asetetaan riittävän korkealle ja esteettömyys pyritään ratkaisemaan parhaalla mahdollisella tavalla. Ei kannata tehdä myönnytyksiä alussa, koska niitä joudutaan yleensä tekemään suunnittelun edetessä. Esimerkiksi museossa tavoitteeksi asetetaan esteetön pääsy kaikkiin tiloihin. Jos tämä

osoittautuu mahdottomaksi, tavoitteeksi otetaan pääsy vähintään keskeisiin tiloihin. Myös henkilökunnassa voi olla erityisesti esteettömiä ratkaisuja tarvitsevia henkilöitä. Yleisötilojen lisäksi esteettömyyteen tulee pyrkiä myös työtiloissa.

Esteettömyys- ja saavutettavuuskartoitukset

Esteettömyyssuunnittelu vaatii taustakseen ammattitaidolla tehdyn esteettömyys- tai saavutettavuuskartoituksen. Kartoitus kannattaa tilata asiantuntijalta, koska monellakaan suunnittelijalla ei vielä ole aiheesta riittävän laajaa osaamista. Saavutettavuus- ja esteettömyyskartoituksia tekevät vammaisjärjestöt ja konsultit.

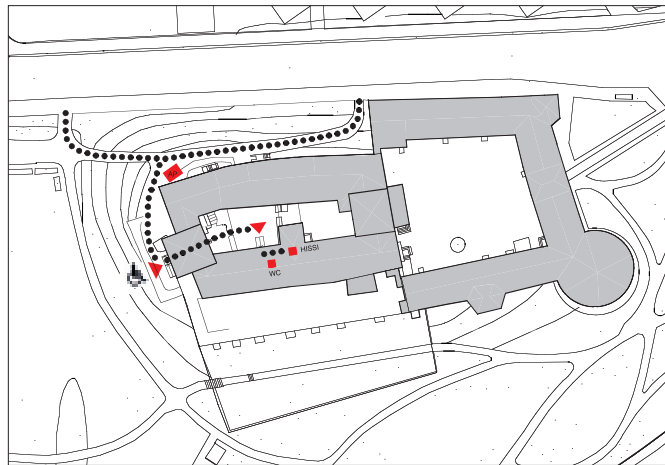
Esteettömyyskartoitus tarkastelee liikkumisen esteiden lisäksi myös näkemisen ja kuulemisen ongelmakohtia rakennetussa ympäristössä. Etenkin yleisötiloissa opasteiden selkeys ja ymmärrettävyys ovat tärkeitä kartoitettavia asioita.

Vaikka tilaaja tai suunnittelija olisi itsekin perehtynyt esteettömyysasioihin, kannattaa kartoitus tilata ulkopuoliselta taholta. Tuttua kohdetta on vaikea nähdä puolueettomasti.

Luonnossuunnittelu

Tilaaja tilaa suunnittelevalta arkkitehdilta esteettömyysratkaisujen vaihtoehtojen tarkastelun. Joskus suunnittelijaa täytyy tukea ja patistella tässä asiassa, sillä etenkin restaurointiarkkitehdit kunnioittavat vanhaa rakennusta niin paljon, etteivät oikeastaan haluaisi kajota siihen lainkaan.

Yleensä osittainenkin ratkaisu on parempi kuin ei ratkaisua lainkaan.

Kartta Turun linnan esteettömästä reitistä. Pääsy 1960-luvulla rakennetulle hissille antaa mahdollisuuden saavuttaa päälinnan yläkerrokset. Piirros Kari Järvinen ja Merja Nieminen arkkitehdit SAFA.

Kaikkien vaihtoehtoisten reittien tutkimiseen on varattava aikaa. Joskus ratkaisu kypsyy vaiheittain, poissulkemalla mahdottomia tai huonoja ratkaisuja. Selvittelyn ja luonnostelun jälkeen täytyy tulla tunne, että kaikki mahdollinen on tehty asian ratkaisemiseksi parhaalla tavalla. Jos hyvää ratkaisua ei tunnu löytyvän, voi asian jättää välillä hautumaan – mutta ei haudata. Yleensä osittainenkin ratkaisu on parempi kuin ei ratkaisua lainkaan. Vaikkapa käsi-johteista on iloa kaikille portaissa liikkuville.

Ensisijaisesti tutkitaan aina pääsisäänkäynnit. Sivuovet ja reitit roska-astioiden vierestä ja keittiöiden läpi ovat ikäviä, mutta joskus ainoa mahdollisuus. Jos suunniteltujen esteettömien reittien rakennus- ja muutoshistoriaa ei vielä ole tutkittu, se tehdään viimeistään tässä vaiheessa, jotta ratkaisun vaikutusta historiallisiin arvoihin voidaan arvioida.

Alustavatkin suunnitelmat kannattaa esitellä restaurointihankkeen antikvaariselle valvojalle, siis

Turun linnaan 2010 toteutettu esteetön wc, jonka tumma alaosa auttaa erottamaan vaaleat kalusteet. Käsisiuhku on sijoitettu wc-istuimen käsitukeen, jolloin siihen ulottuu helposti. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

maakuntamuseon tai Museoviraston edustajille. Tällöin keskustellaan yleensä rakennelmien vaikutuksesta sekä historiallisen kohteen ulkonäköön että vanhoihin rakenteisiin. Peruseriaatteena on, että alkuperäisiä tai vanhoja rakenteita ei pureta esteettömyyden nimissä. Mutta kuinka vanhoja? Missä raja milloinkin menee, siinä on eräs restauroinnin ydinkysymyksistä.

Toteutussuunnittelu

Suunnitteluratkaisuissa koneettomat ratkaisut (luiskat, maanpinnan muotoilu, tasoittaminen) ovat sikäli etusijalla, että niiden käyttö ja huolto on yksinkertaista.

Usein ratkaisuissa kuitenkin tarvitaan nostimia, kevythissejä ynnä muita laitteita. Markkinoille tulee koko ajan uusia laitteita ja suunnittelijan on yritettävä pysyä kehityksen perässä. Laitteiden muotoilu on valitettavasti usein kovin kömpelöä. Valmista-

jilta toivoisikin enemmän yhteistyöhalukkuutta ja räätälöitäviä malleja.

Esteettömyyshankkeissa tarvitaan monesti muitakin suunnittelijoita kuin arkkitehtia. Rakennesuunnittelijan vastuulla ovat esimerkiksi uusien oviaukkojen avaamiset vanhoihin rakenteisiin. Valaistusasioissa, jotka ovat tärkeä osa näkemisympäristön esteettömyyttä, tarvitaan sähkösuunnittelijaa, samoin ovipuhelimien ja nostimien asennuksessa. LVI-suunnittelijoilta toivoisi uusia ratkaisuja muun muassa käsisiuhkun sijoittamisesta wc-istuimen käsitukien yhteyteen.

Opastesuunnittelu on oleellinen osa esteettömiä kulkuyhteyksiä, sillä ilman opasteita reittiä ei löydy. Suunnittelijoiden pitäisi uskaltautua käyttämään tarpeeksi isoja kirjasinkokoja ja selkeää kontrastia.

Vanha rakennus ei aina mahdollista määräysten mukaisia ratkaisuja. Joskus kaltevuuksia ja mitoituksia pystyy hieman muokkaamaan ilman, että toimivuus ratkaisevasti kärsii. Tässä tarvitaan ehdottomasti ammattilaisapua. Vammaisjärjestöt ja esteettömyysasiantuntijat pystyvät sanomaan, millainen jousto on mahdollista ilman, että toiminnallisuus menetetään.

Rakennuslupa

Arkkitehdin on syytä esitellä esteettömyysratkaisut rakennusvalvonnalle jo etukäteen. Tällöin reunaehdot tulevat selväksi ajoissa ja asioista on vielä mahdollista neuvotella.

Rakennusvalvonnan tavoitteena ovat aina määräysten mukaiset ratkaisut, mutta hyvin suunnitellut ja perustellut joustot korjauskohteissa ovat mahdollisia. Rakennustarkastajalla on nimenomaan korjausrakentamisessa valta myöntää poikkeamia rakennusmääräyksistä. Valitettavan usein he arastelevat käyttäjänsä valtaansa.

Länsitornin sisäänkäynti on yksi linnan vanhimpia, se tosin on suljettu jo keskiajalla ja avattu uudelleen 1930-luvulla. Luiskan ulkonäköä tutkittiin ennen-jälkeen -kuvaparilla. Mahtavan kokoinen linna kestää esteettömyysmuutokset helposti. Kuvamanipulaatio Kari Järvinen ja Merja Nieminen arkkitehdit SAFA.

Rakennustarkastajan pitäisi suojelluissa kohteissa pyytää suunnitelmista lausunto museoviranomaiselta. Tällöinkin on eduksi, jos asia on jo etukäteen esitelty antikvaariselle valvojalle.

Rakentamisvaihe

Esteettömyysratkaisujen ideat pitää saada selväksi niiden toteuttajille eli rakentajille: miksi mitäkin tehdään, missä ovat kriittiset mitat ja missä ei voi joustaa. Hyvä urakoitsija ottaa herkästi yhteyttä suunnittelijaan, eikä lähde toteuttamaan omia tulintojaan.

Joka tapauksessa suunnitelmamuutoksiin on pakko varautua etukäteen varaamalla niiden toteuttamiseen riittävästi aikaa. Kun historiallisen rakennuksen rakenteisiin kosketaan, maata kaivetaan tai rakennustekniikkaa tarkemmin tutkitaan, eteen saat-
taa tulla yllätyksiä.

Rakennelmien toimivuutta on hyvä testata koeajeluilla jo rakennusaikana. Esimerkiksi luonnonkiveyksen ladonnan riittävää tasaisuutta esteettömän liikkumisen kannalta ei voi arvioida vain määräysten perusteella.

Käyttöönotto ja arviointi

Henkilökunta ohjeistetaan käyttämään valmiita laitteita ja rakennelmia. Jo rakentamisen aikana ryhdytään järjestelemään huoltoa ja kunnossapitoa. Kiinteistöhuollon kanssa sovitaan lumenluonnista ja huoltokorjauksien tilaamisesta. Harmittavan usein

*Esteetön reitti on
yhtä hyvä kuin sen
heikoin lenkki!*

Länsitornin edustan muuria ja maan pintaa korotettiin puoli metriä, jotta luiskista saatiin mahdollisimman loivat. Lopulliset korot määriteltiin vasta rakennuttamisvaiheessa. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

laitteista (nostimet, ovipuhelimet) ei saada myöhemmin täyttä hyötyä, koska niiden huolto laiminlyödään.

Sopivan ajan kuluttua rakennuttajan ja suunnittelijoiden olisi syytä käydä arvioimassa esteettömyysratkaisujen toimivuutta. Henkilökunta osaa yleensä kertoa, millaisia ongelmia he ja käyttäjät ovat tiloissa

Rakentajat pohtivat otsa rypyssä porrassyvennykseen tehtävän metalliluiskan asennustapoja Turun linnassa. Kuva Museovirasto / Selja Flink.

havainneet. Jo alkuperäisessä hankebudjetissa pitäisi olla varaa jälkikäteen tehtäviin muutoksiin ja parannuksiin. Yksityiskohtia ja käyttötapoja pitää pystyä hiomaan valmiimmiksi.

Pienetkin detaljit ratkaisevat lopulta käytettävyyden. Esteetön reitti on yhtä hyvä kuin sen heikoin lenkki!

Kanta-Loimaan kirkko.
Kuva Hanna Lyytinen.

SIINÄ ON LUOVUUTEN KÄSI
JOKA LUO KAIKIN OIKOJEN
TAVOJEN JA OIKOJEN
KÄSIJÄN KÄSIJÄN KÄSIJÄN

SIINÄ ON LUOVUUTEN KÄSI
JOKA LUO KAIKIN OIKOJEN
TAVOJEN JA OIKOJEN
KÄSIJÄN KÄSIJÄN KÄSIJÄN

SIINÄ ON LUOVUUTEN KÄSI
JOKA LUO KAIKIN OIKOJEN
TAVOJEN JA OIKOJEN
KÄSIJÄN KÄSIJÄN KÄSIJÄN

SIINÄ ON LUOVUUTEN KÄSI
JOKA LUO KAIKIN OIKOJEN
TAVOJEN JA OIKOJEN
KÄSIJÄN KÄSIJÄN KÄSIJÄN

KATSO SE JUMALAN KÄSI
JOKA POI OTTA MAAILMAN SYDÄN

MARTTI JOKINEN

Korkealla mäellä

– kirkkojen esteettömyysratkaisuja

Kirkot rakennettiin ennen keskelle kylää, korkealle mäelle ja järven läheisyyteen. Kesällä kirkkoon tultiin veneillä ja talvella hevosten vetämillä reillä. Teiden vähyden ja huonon kunnon vuoksi vesistöt olivat helpoin kulkureitti.

Kirkoissa rakennetun ympäristön esteettömyys tarkoittaa useimmiten kahta asiaa. Toinen on esteetön sisäänpääsy kirkkosaliin ja toinen kulku kuoriin eli alttarille. Pyörätuoleille on myös varattava paikat ja rakennettava esteetön wc. Kulkuyhteyksien tulee olla luontevia, ettei synny tarpeetonta ja huomiota herättävää edestakaista liikettä.

Ulkona luiskan paikka on aina pääsisäänkäynnin yhteydessä, jos se voidaan luontevasti ja esteettisesti siihen sijoittaa. Kirkkokansan yhteisyyden kokemuksen kannalta on eduksi, että kaikki voivat käyttää samaa sisäänkäyntiä.

Pääsisäänkäynnin portaat ovat kuitenkin usein kirkon korkeimmat portaat, jolloin luiskan sijoittaminen niiden yhteyteen ei ole suositeltavaa, koska luiskasta tulee kovin pitkä ja huomiota herättävä. Tällaisessa tapauksessa on tutkittava muiden sisäänkäyntien tarjoamat mahdollisuudet. Luiska on helppointa sijoittaa siihen sisäänkäyntiin, jonka portaat ovat matalimmat. Kun suunnitelma tai sen luonnos esitetään Museovirastolle, on asianmukaista, että kaikki vaihtoehdot on jo tutkittu.

Kirkoilla on usein korkea kivijalka, ja siksi luiskan pituus kasvaa niin suureksi, että siitä tulee huomattavan

Laihian kirkossa kivijalkaan sijoitettiin ovi ja sen taakse hissi, jolla nouseaan kivijalan yläpuolella olevaan suureen tuulikaappiin. Kuva Museovirasto / Maria Kurtén.

tavan häiritsevä arkkitehtoninen aihe. Joskus kivijalka on suorastaan ylikorkea ja silloin sitä on mahdollista hyödyntää.

Jos luiskasta tulee kohtuuttoman pitkä, kannattaa etsiä joku muu ratkaisu. Useimmiten vaihtoehtoja on, vaikka tilanne tuntuisikin umpikujalta. Joskus ratkaisu on ollut luiskan sijoittaminen tuulikaappiin, toisinaan tuulikaapin sivuseinään on tehty ovi laajentamalla ikkuna-aukkoa ja sisäpuolelle on asen-

Agricolan kirkkoon pääsee esteettömästi oikeanpuoleisesta alaovesta. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

nettu henkilönostin. Joskus kulku on järjestetty luiskalla kellariin ja sieltä hissillä ylös eteiseen. Luiska ei ole ainoa vaihtoehto, mutta nostimetkaan eivät ole ongelmattomia. Niiden toimivuus talvella ulkotiloissa ei ole varmaa. Lisäksi teknisen laitteen asentaminen historialliseen rakennukseen esteettisesti sopivalla tavalla luo omat haasteensa suunnittelulle.

Via Sacra

Kirkkosalissa luiska alttarille on yleensä paras sijoittaa seinän viereen, kuorin reunaan. Se edellyttää

usein penkkien lyhentämistä tarvittavan kulkutilan luomiseksi ja joskus myös muutaman penkkirivin poistamista. Luiskan sijoittaminen keskikäytävälle edellyttää, että kuorin lattia on matalalla ja askelmia on korkeintaan kaksi. Ratkaisun haasteena on kulku etummaisiiin penkkeihin ja niistä pois keskikäytävälle tasoteran vuoksi. Sisääntulosta on oltava lyhyt matka pyörätuolipaikoille ja sieltä vastaavasti kohtuullinen etäisyys alttarille. Myös wc-tilan tulee olla luontevasti käytettävissä. Kaikki ratkaisut kytkeytyvät toisiinsa.

Toisinaan sisäänpääsy järjestyy luontevimmin tekemällä ensin luiska alaspäin kellariin ja sieltä hissi ylös. Ku-
vassa Johanneksen kirkko, Helsinki (arkkitehti Heikki
Havas). Kuva Soile Tirilä / Museovirasto.

Pyörätuolipaikat on myös sijoitettava kirkkosaliin. Ellei niitä ole luonnostaan, on ne tehtävä. Joskus voidaan poistaa penkki, mutta useimmiten paras ratkaisu on penkin katkaiseminen. Keskikäytävän tulee säilyä mahdollisimman ehjänä. Se on erittäin tärkeä tilallinen ja arkkitehtoninen elementti ja se syntyy visuaalisesti ehjistä riveistä penkin päätyjä. Keskikäytävä on kuin kirkon selkäranka. Teologiassa mielessä keskikäytävä on Via Sacra, joka johdattaa sekä kirkossa kävijän että hänen katseensa kohti alttaria, kaikkein pyhintä.

*Keskikäytävä on Via Sacra, joka
johdattaa sekä kirkossa kävijän
että hänen katseensa kohti alttaria,
kaikkein pyhintä.*

"Jos suunnitelma ei tunnu kaikin puolin onnis-
tuneelta, ei sitä ole syytä jatkaa, Jokinen kertoo.
Huonoon tai keskinkertaiseen ratkaisuun ei pidä
koskaan tyytyä. Lähes aina on olemassa joku muu
vaihtoehto ja sitä on etsittävä ajan kanssa niin pit-
kään, että se tuntuu lokahtavan paikalleen. Silloin
suunnittelija kokee huojennuksen tunteen ja ren-
toutuu, hengityskin alkaa kulkea paremmin. Tätä
tunnetta itsessään suunnittelijan on kuunneltava,
sillä se osoittaa milloin oikea ratkaisu on löytynyt.

Eräs arvostettu ja taitava arkkitehti suunnitteli luis-
kaa kirkkoon ja suunnitelma sai Museovirastolta
kielteisen lausunnon. Näin kävi myös toiselle eh-
dotukselle ja vielä kolmannelle. Kun neljäs ehdo-
tus tuli viraston tutkittavaksi, oli heti selvää, että
tässä se nyt on. Tämä on kiistattomasti hyvä.

Prosessi osoitti, miten pitäisi edetä aina silloin kun
umpikuja näyttää olevan edessä ja kaikki ratkaisut
on tutkittu: ottaa tarpeeksi aikaa asioiden uudel-
leen pohtimiseksi. Kaikesta huolimatta on mahdol-
lista löytää vielä uusi vaihtoehto, ehkä useampia-
kin."

Kirkollisen rakennuksen suojelu ja olennainen muutos

Kaikki ennen vuotta 1917 rakennetut kirkot ovat suojeltuja (14 luku 5 §). Tämä koskee kirkkoja, kellopuleita, siunaus- ja hautakappeleita sekä hautausmaalla olevia niihin rinnastettavia rakennuksia (14.2). Kirkkohallitus voi määrätä tätä nuoremman kirkollisen rakennuksen suojeltavaksi, jos suojeluun on vastaava peruste kuin laissa rakennetun ympäristön suojelemisesta edellytetään (14.5).

Kirkkovaltuuston päätös, joka koskee kirkollisen rakennuksen ulko- tai sisäosan olennaista muutosta, on alistettava Kirkkohallituksen vahvistettavaksi (14.2). Sama koskee uutta kirkollista raken-

nusta ja myös sellaisen purkamista (14.1,2). Ennen kuin Kirkkohallitus tekee olennaista muutosta koskevan ratkaisunsa, on sen varattava Museovirastolle tilaisuus antaa siitä lausuntonsa (14.5). Kun kyseessä on suojeltu kirkollinen rakennus, Kirkkohallituksen päätös alistetaan vielä opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistettavaksi.

Kirkollinen rakennussuojelu on siten korjaus- ja muutossuunnitelmien ennakotarkastamista. Käytännössä Museoviraston lausunto voi vaikuttaa Kirkkohallituksen vahvistamispäätökseen ja kohteen suunnitelmiin.

Luiskia restaurointityömailla

– Kanta-Loimaan kirkko, Tampereen Vanha kirkko ja Pukstaavi

Rakennetun ympäristön käyttäjien yhdenvertaisuus toteutuu vasta, kun kulkureitit soveltuvat kaikille. Yhteisenä suunnittelutavoitteena tulee olla ”kaikki sisään samasta ovesta ja samalla hissillä”. Vaihtoehtoinen esteetön sisäänkäynti vaatii käyttäjältään erityisponnisteluja ja jää vähälle käytölle. Se erottaa liikkumisesteisen henkilön muista käyttäjistä. Fyysisten suunnitteluratkaisujen tulee yhdistää erilaisuutta – ei lajitella samanlaisuutta.

Kulttuurihistoriallisen monumentin esteettömyyttä ei voida arvottaa suhteessa sen antikvaarisiin arvoihin. Fyysinen käyttökelpoisuus ja monumentin materiaalin ja muodon autenttisuuteen sidotut aineettomat arvot eivät ole koskaan yhteismitallisia. Jokainen käytännön suunnittelukysymys on yksilöllinen, ja onnistunut ratkaisu usein erilainen. Aina joudutaan kysymään, kuinka paljon monumenttia voidaan muuttaa niin, että sen historiallinen ominaisuuslunne vielä näkyy ja kulttuurihistoriallinen arvo säilyy? Onko mahdollista, että muutettaessa monumenttia kaikille nähtäväksi nähtävä katoaa? Restaurointikohteissa esteettömyyden ja kulttuuriarvojen yhteensovittaminen vaatii suunnittelijalta aina ponnistelua. Vaikka täydellistä esteettömyyttä ei saatutettaisi, esteitä voidaan vähentää jokaisessa koh-

teessa. Esteettömyyssuunnittelu vaatii paneutumista, vaihtoehtoja ja aikaa.

Esteitä suunnittelu- ja rakennusprosessissa

Joskus hienostunut esteettömyysrakenne, nostin tai luiska jää rakentamatta, koska budjettia joudutaan karsimaan. Suuri vastuu onnistumisesta on toteutusvaiheessa työmaalla: jos luiskasuunnitelman yksityiskohtia ei noudateta tai kynnykset jäävät korkeiksi, on kokonaisuus mahdollisesti käytökelvoton. Useimmiten esteettömän ympäristön suunnittelun suurimmaksi esteeksi nousevat kuitenkin suunnittelijan oma neuvottomuus ja ennakkoluulot. Tietoa vaihtoehtoista ei ole riittävästi, ja suunnittelusopimuksissa ei osata varautua normaalia suurempiin työmääriin kohteeseen soveltuvan yksilöllisen ratkaisun löytämiseksi. Ammattikunnan arvostama sankariarkkitehti ei myöskään halua mainettaan pilattavan huomiota herättävillä esteettömyysmuutoksilla.

Käyttötarkoituksen merkitys

Esimerkkikohteina on kaksi muistomerkkiä, joiden ikiaikainen käyttö kirkkona säilyi korjauksessa ennallaan, ja kirjan museo Pukstaavi, jonka käyttötarkoitus muuttui liike- ja asuinrakennuksesta julkiseksi rakennukseksi. Kun käyttötarkoitus muuttuu oleellisesti, rakennusvalvontaviranomainen valvoo esteettömyyden toteutumista tiukemmin. Jos raken-

Esteettömyyssuunnittelu vaatii paneutumista, vaihtoehtoja ja aikaa.

nuslupaa ei tarvita, jää saavutettavuuden parantaminen suojelukohteissa rakennuttajan ja suunnittelijan vastuulle.

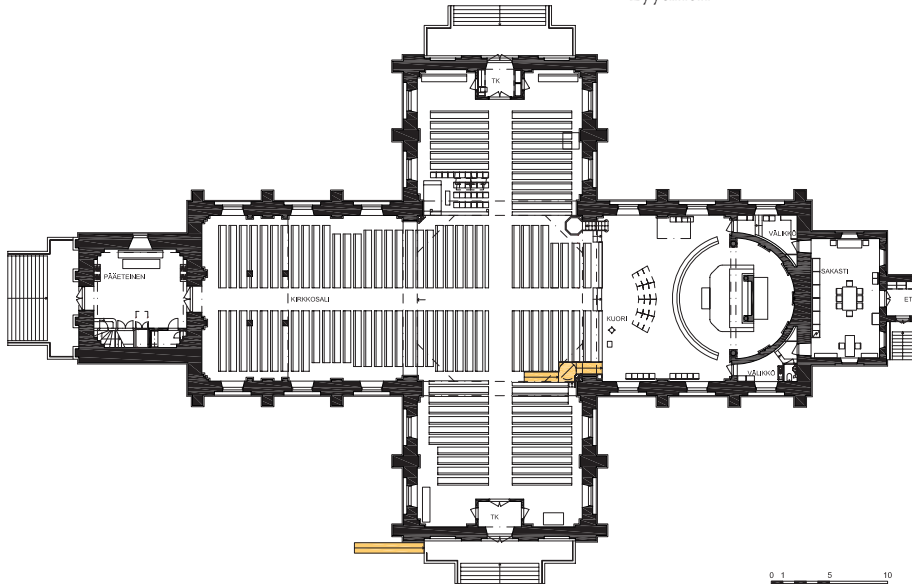
Kanta-Loimaan kirkko

Kanta-Loimaan monumentaalinen kivikirkko rakennettiin uudestaan vuoden 1888 tulipalon jälkeen. Laajan peruskorjaushankkeen yhteydessä vuonna 2007 kirkkoon rakennettiin luiska sekä ulko-ovelle että kuoriin alttarille. Ulkoluiska sijoitettiin eteläristin pääovelle, kiviportaiden sivuun.

Luiskassa käytettiin vanhan portaan rakennusmateriaaleja ja -tapoja. Luiskan runko ja pinta ladottiin punaisesta graniitista kirkon kivijalan tapaan. Pinta ristipähakattiin karkeaksi ja käsijohde muotoiltiin alkuperäisen kaiteen muotoilua noudattaen. Luiskan takorautaiseksi suunniteltu suojaruuna on jäänyt toteuttamatta. Luiskaa maisemoitiin maastoa muotoilemalla. Näin muutos kirkon symmetrisellä julkisivulla on varsin huomaamaton.

Kanta-Loimaan kirkon sisäänkäyntiluiska. Kuva Hanna Lyytinen.

Alttarille johtava luiska.
Kuva Hanna Lyytinen.
Pohjapiirros Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Sisäluiska sijoitettiin sivuristin penkkikorttelin eturintamusta vasten puurakenteisena lautapintaisena siltana. Kuorin korkeusero, 38 senttimetriä, vaati luiskarakenteelta, välitasanne mukaan luetuna, lähes 7 metrin pituuden. Monumentaalisessa kirkossa näinkin pitkä luiska naamioitui luontevasti sivukäytävälle.

Rakennuttajan näkemys ja tahto esteettömien kulkureittien toteuttamiseen oli vahva. Tiiviissä suunnittelu yhteistyössä löytyi ratkaisu, jossa luiskat sopeutuvat Kanta-Loimaan mittasuhteisiin, kokonaisuuteen ja kirkon rakennustyyliin.

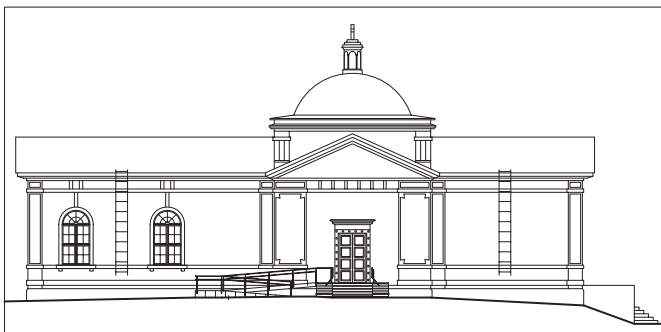
Tampereen Vanha kirkko

Klassismin ihanteita noudattava, mittasuhteiltaan sopusuhtainen pieni puinen ristikirkko valmistui Keskustorille vuonna 1824. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Carlo Bassi ja se on perustettu korkealle kivijalalle ajan ihanteiden mukaan. Kirkkoon on toteutettu ulkoluiska kesällä 2011.

Esteetöntä sisäänkäyntiä on suunniteltu jo yli kymmenen vuoden ajan. Aluksi ajateltiin, että kirkon symmetria on ehdoton, ja myös kulkuluiska on toteutettava symmetrisenä.

Luiskan alempi osuus tehtiin graniitista ja betonista, ylempi osuus toteutettiin teräsrakenteisena siltana. Portaan puinen tasanne rakennettiin uudestaan nykyistä syvempänä. Kuva Hanna Lyytinen.

Tampereen Vanhan kirkon pääovi on korkeiden portaiden päässä. Esteetön kulkureitti oli luontevampaa järjestää sivuoven kautta. Julkisivupiirustus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Oviaukon alkuperäinen leveys säilytettiin visuaalisesti samana, vaikka ovi uusittiin kapeampana ja helpommin avattavana. Kuva Hanna Lyytinen.

Ensimmäisissä vaihtoehtoissa maanpintaa olisi nostettu kirkon pohjoissivulla niin, että luiska olisi voitu toteuttaa kulkusuunnan mukaisesti suorana ja portaat sisäänkäynnin edustan tasanteella olisi muutettu osaksi luiskaa. Maata olisi jouduttu nostamaan luonnottoman paljon ja maapengerit olisivat muodostaneet historialliseen kirkkopuistoon uuden aiheen. Kirkon kivijalka olisi jäänyt osaksi maan täyttöjen alle ja toimenpiteistä huolimatta luiska olisi ollut vaatimuksia jyrkempi. Nostimien rakentaminen kirkkopuistoon, jossa on paljon ilkeävaltaa, olisi teknisen ja mekaanisen kestävyysnäkökulmasta tuonut mukanaan suuria riskejä.

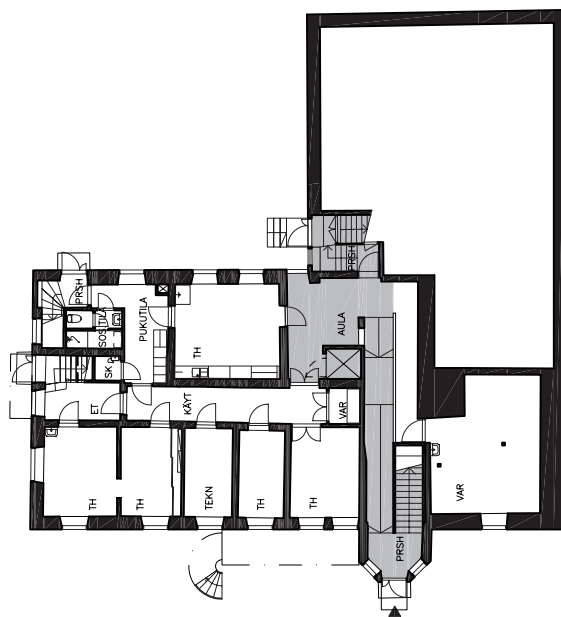
Toteutussuunnitelma muotoutui yhdessä tilaajan ja museoviranomaisen kanssa vaihtoehtotarkastelujen jälkeen. Luiska rakennettiin kirkon pohjoisristiin, puiston puolelle, missä kirkon jalusta on matalimmillaan. Luiskaa maisemoitiin nostamalla maanpintaa huomaamattomasti. Ulko-ovi jouduttiin uusimaan ovenavausautomaatin asentamiseksi. Luiska erottuu nykyaikaisena rakenteena symmetrisen, puusta veistetyin klassismin ideaalirakennuksen ristivarren julkisivusta. Valitut materiaalit ovat kohteen arvoon sopivia, mutta käsittely on nykyaikainen. Tämä saavutettavuusrakenne on monumentin rakennusajasta rehellisesti erottuva aikamme rakenne, eräänlainen esteettömyyslaite.

Pukstaavin esteetön sisäänkäynti löysi paikkansa kak-sikerroksisen lasitornin alaovesta, joka oli aikaisemmin ollut apteekkarin kodin pääovi. Kuva Hanna Lyytinen.

'Pukstaavi'

Sastamalassa sijaitsevan apteekkarin Bäckmanin talon muutos valtakunnallisen kirjamuseon Pukstaavin käyttöön valmistui keväällä 2011. Korjaus- ja muutostyön tavoitteena oli toiminnallisten vaatimusten lisäksi säilyttää tilarakenne. Vuonna 1921 valmistunut, omaleimainen asuin- ja liikekäytössä toiminut puurakennus muutettiin palvelemaan vain yhtä toimintaa, ja merkinä tästä taloon haluttiin entisten useiden sisäänkäyntien sijaan osoittaa yksi pääsisäänkäynti kaikille.

Pukstaavi. Kellarikerroksen pohja. Piirros Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Sisäänkäyntivaihtoehtoja oli kolme. Käyttäjän toiveena oli rakentaa nykyisen rakennuksen kylkeen pihalle uusi osa sisäänkäyntitoimintoihin. Pienehkön lisäosan liittäminen mansardikattoiseen rakennukseen osoittautui hankalaksi. Kun rakennuttaja lisäksi pelkäsi nousevia rakennuskustannuksia, uudisosan kehittelystä luovuttiin.

Toinen rakennuttajan osoittama vaihtoehto oli rakennuksen itäpääty, jossa hirsirakenteisen talon sokkeli on matalimmillaan. Ratkaisussa sisään olisi tullut suoraan rakennuksen suurimpaan tilaan,

apteekkisaliin, jolloin tilan käyttömahdollisuus kokoontumistilana olisi menetetty ja oltaisiin jääty etäälle talon pääportaasta.

Pääsisäänkäynti suunniteltiin lopulta kaksikerroksisen lasitornin alle, jossa apteekkarin kodin sisäänkäynti oli ollut. Valittu ratkaisu osoittautui yksinkertaisuudessaan itsestään selväksi. Museo- ja kahvilavieraat tulevat sisään apteekkarin talon komeimmasta ovesta talon pääporrashuoneen välitasanteelle. Välitasanteelta on pääsy portaita ylös ja luiskalla alas kellarikerroksen yleisötiloihin sekä hissille, jolla pääsee jokaiseen näyttelykerrokseen. Ratkaisu edellytti tuulikaapin lattian madaltamista ja välipohjan avaamista kellariin luiskaa varten. Hissi

sijoitettiin hirsirakenteeseen siivous- ja wc-tilojen rinnalle. Hissin pystykuilu sijoittui luontevasti hirsikehikon sisäpuolelle. Hankalin suunnittelutehtävä oli mitoittaa loiva, pitkä luiska siten, että kulkukorkeus luiskan ja sen yläpuolisen portaan välissä on riittävä.

Sisäänkäyntiratkaisu mahdollisti rakennuksen ulkohahmon, huonetilarakenteen ja tilojen arvo- ja käyttöhierarkian säilyttämisen. Vanha porrashuone säilytettiin museon liikenteellisenä keskukseksi. Kunhan vielä työmaalla liian korkeiksi jääneitä kynnyksiä madalletaan ja lisätään liikkumista ohjaavat opasteet, tullaan Pukstaaviin samasta ovesta, jalkaisin ja pyörillä.

Halikko, Rikala. Kuva Museo-
virasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

SATU MIKKONEN-HIRVONEN

Matka maisemaan

– muinaisjäännösten saavutettavuus

Elämme keskellä kulttuurimaisemaa. Se on niin luonnollinen ja itsestään selvä asia, ettemme yleensä tule pohtineeksi tarkemmin kulttuurimaiseman käsitettä ja sen erilaisia ulottuvuuksia. Aikaamme kiinteästi liittyvä kaupunkimainen rakentaminen ja siihen yhdistyvä infrastruktuuri on meille tuttua ja jokapäiväistä. Mutta mitä muuta maisemasta on löydettävissä, kuin viljelyaukeaa halkova moottoritie, mäen päällä kohoava radiomasto tai joenuomaa ylittävä siltarakenne?

Kulttuurimaisemamme on muotoutunut pitkän ajan kuluessa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen tuloksena. Muinaisjäännökset muodostavat mais-

*Aiempien sukupolvien jättämiä
jälkiä ja merkkejä kutsutaan
muinaisjäännöksiksi.*

man vanhimman kerrostuman. Muinaisuus on yhä edelleen läsnä maisemassa erilaisina ajallisina kerrostumina. Jos osaamme lukea maiseman näkyviä ja näkymättömiä viestejä, voimme saavuttaa keskustuspinnan meitä ennen eläneisiin ihmisiin. Aiempien sukupolvien jättämiä jälkiä ja merkkejä kutsutaan muinaisjäännöksiksi. Niitä ovat muun muassa

Halikon Rikalan viikinki- ja ristiretkiajalle (n.1000–1200 jKr.) ajoitettu kalmistoalue heleän vihreässä kesäasussa. Maisemanhoidon tavoitteena Rikalanmäellä on puoliavoin maisematila, jossa kalmistoalue tulee hyvin esille. Suosimalla tiettyjä puulajeja ja jättämällä erilaisia puuryhmiä kalmistoon luodaan syvyysvaikutelmaa. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

hautaröykkiöt, kalmistot, linnavuoret, uhri- ja palvontapaikat, kalliomaalaukset, asuinpaikat, muinaispellot, kaskirauniot, rajakivet ja tervanpolttohaudat. Vanhimpia muinaisjäännöksiä ovat kivikaudelle (n. 8000–1500 eKr.) ajoitetut asuinpaikat ja nuorimpia toisen maailmansodan aikaiset puolustusvarustukset.

Kulttuuriperintö kuuluu kaikille

Kulttuuriperintö koskettaa meitä kaikkia tavalla tai toisella. Menneisyyden ja ajallisen ulottuvuuden tiedostaminen auttaa nykyajan ihmistä jäsentämään erilaisia ilmiöitä ja jatkuvaa muutosta. Maastoon merkityt, hoidetut ja kaikille avoimet muinaisjäännökset tuovat historian lähelle. Muinaisen kalmiston tai asumusjäänteiden näkeminen tekee paikalla eläneiden ihmisten elämän todellisemmaksi ja ympäristö saa syvemmän merkityksen. Parhaassa tapauksessa kohteessa kävijälle syntyy tunne siitä, että hän kuuluu johonkin isompaan kokonaisuuteen ja on osa pitkää historiallista aikajatkumoa. Muinaisjäännökseen liittyvä emotionaalinen kokemus vahvistaa

kävijän ymmärrystä siitä, että arkeologisen kulttuuriperinnön säilyttäminen on tärkeää ja kohteiden välittämää tietoa tulee siirtää seuraaville sukupolville. Oman kulttuuriperinnön tunteminen kohottaa itsetuntoa ja lisää suvaitsevuutta modernissa monikulttuurisessa maailmassa. Mahdollisuus tällaisiin kokemuksiin ja havaintoihin tulisi olla kaikkien saatavissa.

Maisema ja sen eri osat näyttäytyvät jokaiselle eri tavoin, mutta kokonaisuus on aina enemmän kuin sen yksittäiset elementit. Se on kokemus, joka syntyy katsojan silmissä ja sydämessä. Maiseman näkeminen ja kokeminen riippuu siitä, onko katsoja kiinnittänyt huomiota lähellä sijaitseviin yksityiskohtiin vai katseleeko hän niitä laajemmassa mittakaavassa, onko katselija paikkakuntalainen ja onko maiseman sisältö kaikkine kertomuksineen hänelle entuudestaan tuttu, vai onko katselukokemus ensimmäinen laatuaan.

Arkeologisen kulttuuriperinnön saavutettavuus on museoviranomaisille suuri haaste. Perinteisen opas-

Perniön Tiukkinummella sijaitsee laaja rautakaudelle ajoittuva muinaisjäännösalue, johon kuuluu myös kuvassa näkyvä uhrikivi. Kalliopaljastumaan on koverrettu 53 pientä, pyöreää kuoppaa, joihin on voitu uhrata uudisviljaa hyvän sadon varmistamiseksi. Usein rautakautisten kalmistojen ja muinaispeltojen lähellä sijaitseva uhrikivi soveltuu hyvin tunnisteltavaksi muinaisjäännökseksi. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

Valtakunnallisesti arvokkaaseen kulttuurimaisemaan kuuluva Halikon Rikalan Linnamäki toimii kiintopisteenä ja mittakaavan antajana alueella liikkuville. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

materiaalin lisäksi muinaisjäännösten tiedon välittämisessä tulisi pohtia mobiiliopastuksen ja muun liikkuvan tietotekniikan antamia mahdollisuuksia. Satakunnassa, Euran kunnan alueella, koululaiset ovat testanneet liikkuvaa tietotekniikkaa luonto- ja kulttuuriperintökohteissa. Sieltä saadut kokemukset ja ideat ovat sovellettavissa myös muinaisjäännösten yleisempään tiedonvälitykseen.

Kohteiden saavutettavuus maastossa

Monet muinaisjäännökset ovat fyysisesti vaikeasti saavutettavissa. Tällaisia muinaisjäännöksiä ovat muun muassa pronssikaudelle ajoitetut hautaröykkiöt ja rautakautiset linnavuoret. Muinainen ihminen on valinnut lähes luoksepääsemättömän linnavuoren puolustuspaikakseen juuri siitä syystä, että sinne pääseminen on ollut vaikeaa. Tällaisen kohteen fyysistä saavutettavuutta voidaan kuitenkin paran-

Raahen Kettukankaan muinaisjäännösalue sijaitsee kauniissa mäntymetsässä. Kohteelle johtava polku alkaa vanhalla hiekkakuopalta ja kulkemista helpottamaan on rakennettu maastoon sopivat portaat. Usein muinaisjäännöskohteet sijaitsevat yksityisillä mailla, jolloin ns. hannunvaakunapaaluin merkitty polku johdattaa kävijät sovittua reittiä pitkin nähtävyysskohteelle. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

taa rakentamalla kulkemista helpottavia portaita ja tukikaiteita. Suunniteltaessa erilaisia liikkumista ja saavutettavuutta parantavia rakenteita tulee muistaa, että muinaismuistolaki (295/63) määrittelee tarkasti sen, mitä muinaisjäännösalueella saa tehdä. On kuitenkin todettava, että vielä nykyäänkin muinaisjäännösten fyysiseen saavutettavuuteen kiinnitetään liian vähän huomiota.

Muinaisjäännöskohteilla on rakennettu liikkumista helpottavia rakenteita, mutta tässäkin kuvassa puron ylittämiseen tehty rakenne on vain noin 80 cm leveä ja näin ollen liian kapea esteettömään liikkumiseen apuvälineiden kanssa. Myös sillan päätyjä tulisi pidentää ja loiventaa, jotta vältytään tasoerolta siirryttäessä polulle. Suojareunat estäisivät pyörän ajautumisen reunan yli. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

Systemaattisia esteettömyys- ja saavutettavuuskartoituksia on tehty Valkeakosken Rapolanharjun muinaisjäännösalueella ja Kaarinan Kuusiston linnanraunioilla. Molemmissa kohteissa ryhdyttiin kartoituksen jälkeen erilaisiin saavutettavuutta parantaviin ja kulkemista helpottaviin toimenpiteisiin. Yleensä kohteen saavutettavuuteen pyritään kiinnittämään huomiota jo hoitosuunnitelmaa teh-

Vaikka esteetöntä reittiä Kuusiston päälinnaan ei pystytty toteuttamaan, parantavat portaatkin saavutettavuutta. Kunnollinen kaiteeseen lisättävä käsijohde helpottaisi portaassa liikkumista. Kuva Museovirasto / Selja Flink.

dessä. Usein alueelle suunnitellaan viitoitettu polku, jonka yhteyteen pyritään tekemään alueesta kertova opastaulu. Polut, opastaulut ja rakenteet sovitetaan maisemaan ja olemassa olevaan ympäristöön, jolloin kohteen visuaalinen eheys tulee huomioiduksi.

Huomioimalla maisemalliset seikat ja muinaisjäännöksen antikvaariset arvot on mahdollista tehdä erilaisia saavutettavuutta helpottavia ratkaisuja. On kyse valinnoista ja asenteista. Olisi hyvä aloittaa arvokeskustelu siitä, miten arkeologinen kulttuuriperintö tulisi saavutettavammaksi. Eri puolilla maata voitaisiin valita muutamia erityyppisiä ja eri aikakaudelle ajoittuvia muinaisjäännöksiä, joiden kohdalla muinaisjäännösten maisemanhoito ja opastusstruktuuri sisältäisi myös niiden saavutettavuuden eri käyttäjäryhmille.

Ruotsissa arkeologisesta kulttuuriperinnöstä vastaava Riksantikvarieämbetet on linjannut mui-

naisjäännostien hoidossa periaatteita siitä, miten arkeologista kulttuuriperintöä voidaan kehittää saavutettavammaksi. Kehitettäessä kohteita kävijävälisemmiksi tulee huomioida erityisesti niiden autenttisuus, eettisyys ja esteettisyys. Sellaisia ratkaisuja, joissa kadotetaan muinaisjäännostien aitous ja alkuperäisyys, tulee varoa. Jos kohde sopeutetaan pelkästään kävijöiden tarpeisiin, se voi menettää tärkeimmät ominaispiirteensä kulumisen tai liiallisen rakentamisen seurauksena. Tulee muistaa, että asiantuntemuksella suunnitellut ja kohteiden saavutettavuutta parantavat rakenteet palvelevat kaikkia kohteessa kävijöitä.

Saavutettavuuteen kuuluu itsestään selvänä osana turvallisuus. Tämä tarkoittaa turvallisuutta niin kohteelle vievällä reitillä kuin itse kohteessa. Jos kohteelle tehdään erityisratkaisuja liikkumista helpottamaan, tulee kohteen hoidosta vastaavan tahon varmistaa rakenteiden turvallisuus säännöllisillä tarkastuksilla.

Muinaisjäännostet voivat olla kävijälle saavutettavissa myös kaukomaiseman kautta. Kohteiden läheisyydessä kulkevalta tieltä voi avautua monikerroksinen näkymä, jossa kookkaat hautaröykkiöt tai linnavuoret jäsentävät maiseman muotoja. Monumentaaliset linnavuoret erottuvat selkeinä maa-merkkeinä ja niiden havainnointi onnistuu hyvin tutkittaessa kaukomaisemaa. Kulttuuriperintökasvatuksella on iso rooli maiseman erilaisten merkitysten avaamisessa. Arvokas ja ainutlaatuinen kulttuuriperintö on yksi hyvän elämän perusteista ja kivijaloista.

*Muinaispolkuihin voi tutustua
osoitteessa www.muinaispolut.fi*

Arkeologista kulttuuriperintöä on vaikea vaalia, jos kohteita ei ole merkitty maastoon. Vuosittain Museovirasto pyrkii merkitsemään noin 20–25 kohdetta muinaisjäännostekyltillä. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

Pronssikaudelle (n. 1500–500 eKr.) ajoittuva Hammarsbodan hautaröykkiöalue sijaitsee Kemiönsaarella, Dragsfjärdissä aivan liki Purunpään tietä. Tietä pitkin kulkiessa voi katsella ja ihailla upeaa, avointa viljelymaisemaa, jossa muinaisuus on osa tämän päivän kulttuurimaisemaa. Kohteelle johtaa viitoitettu polku. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

Halikon Rikalanmäellä kiertää merkitty muinaispolku, jonka varrella olevat opastaulut johdattavat kävijän perehtymään alueen rikkaaseen kulttuuriperintöön. Halikon kunnan tekemät opastaulut ovat selkeitä, helposti luettavia ja kauniita. Rikalan muinaispolkuun ja lukuisiin muihin muinaispolkuihin voi tutustua osoitteessa www.muinaispolut.fi. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

Muinaisjäännöksestä kertovan informaation saavuttaminen

Muinaisjäännöksen sisältämä tieto ja pelkästään niiden olemassaolon tunnistaminen jää usein vaillinaiseksi, koska muinaisjäännöksistä kertovaa informaatiota on maastossa liian vähän. Kirjallisuudessa ja sähköisessä tiedonvälityksessä tietoa on saatavilla runsaasti, mutta informaatio ja maastossa sijaitsevat muinaisjäännökset eivät useinkaan kohtaa.

Norjassa, Østfoldin laajalla kalliopiirosalueella on muinaisjäännöskohteiden saavutettavuuteen kiinnitetty erityistä huomiota. Välittömästi tien reunasta lähtevä polku on rakennettu niin, että kohteisiin pääsevät tutustumaan kaikki, myös pyörätuolilla liikkuvat. Puiset ”polut” sopivat hyvin maisemaan ja muinaisjäännöskohteisiin. Kuva Museovirasto / Satu Mikkonen-Hirvonen.

Museovirasto hoitaa vuosittain noin 50–80 muinaisjäännösaluetta eri puolilla Suomea. Muinaisjäännösten maisemanhoidon tavoitteena on tuoda menneisyyttä esille meidän arkipäivässämme ja säilyttää aineellista kulttuuriperintöä. Muinaisjäännöksiä on paljon, ja Museoviraston resurssit niihin liittyvän informaation välittämiseen maastossa ovat riittämättömät.

On ilahduttavaa, että myös muut tahot, kuten kunnat ja erilaiset yhdistykset ovat viime vuosina olleet aktiivisia muinaisjäännöksistä kertovien opastaulujen tekijöitä. Muinaisjäännöksen läheisyyteen pystytettävä opastaulu tarvitsee aina maanomista-

jan luvan, ja jos taulu sijaitsee muinaisjäännösalueella, siihen tulee saada lupa myös Museovirastolta.

Muinaisjäännöksestä kertovan opastaulun tekstin tulee olla kirjoitettu niin selkeästi, että sen informaatio palvelee myös niitä, jotka eivät tunne asiaa entuudestaan. Luonnollisesti opasteet tulee asentaa maastoon niin, että kaikkien on mahdollisimman helppo lukea niitä.

Kulttuurimaisemamme on syntynyt erilaisista työn ja elämän jäljistä. Jotta esi-isiemme jättämät jäänteet säilyisivät tämän päivän ja tulevaisuuden maisemassa, on meillä jokaisella vastuu monipuolisen ja elävän kulttuurimaiseman vaalimisesta ja säilyttämisestä.

LÄHTEET

Danielsson, Robert 2006. *Handbok i fornminnesvård. Rikssantikvarieämbetet. Huskvarna.*

Fairclough, Graham 1999 *Philosophy and Interpretation.*

Fairclough, Graham, Lambrick, George & McNab, Andrew (toim.) *Yesterday's World, Tomorrow's Landscape. The English Heritage Historic Landscape Project 1992-94. English Heritage. London.*

Mikkonen-Hirvonen, Satu 2006. *Maiseman monet kasvot. Miekka-Menneisyys-Maisema. Halikon kunnan kulttuuritoimi. Somero.*

Teppo-Pärnä, Viri 1999. *Piikkiön kulttuuriympäristö. Kotiseutukirja. Suomen ympäristö 298. Lounais-Suomen ympäristökeskus. Turku.*

Tiitinen, Teija (toim.) 1999. *Hiidenkiuas ja tulikukka. Opas arkeologisen kulttuuriperinnön hoitoon. Museovirasto, muinaisjäännösten hoitoyksikkö. Jyväskylä.*

Aikajana:

SELJA FLINK

Voittamaton Olavinlinna

Olavinlinna on rakennettu saarelle keskellä vuolasta virtaa. Linnan rakennukset sijoittuvat saaren luontaisten muotojen mukaan moneen tasoon. Puolustuksen helpottamiseksi portit ja kulkureitit ovat kapeita. 1970-luvulla toteutetussa restauroinnissa aikaisemmin erillisten rakennusten välille avattiin kulkureittejä museokierron helpottamiseksi. Lin-

nasta ei löydy kahta vierekkäistä tilaa, joiden lattiat olisivat samalla tasolla.

Esteettömyydelle olisi kuitenkin tarvetta, sillä linnassa vierailee vuosittain lähes 100 000 kävijää ja oopperajuhlien aikaan jopa 2000 oopperavierasta yhtenä iltana. Tavarankuljetus linnaan on myös huomioitava, sillä se on jatkuvaa ja tärkeää toimintaa.

Vuolas virta on toiminut tehokkaana esteenä. Nykyäänkin ensimmäiset esteet sijaitsevat ponttonisillan molemmissa päissä. Kuva Museovirasto / Selja Flink.

Linnalle luonteenomaisia ovat epätasaiset kiveykset, kapeat ja jyrkät portaat sekä kierreportaat. Kuvat: Kynnys ry / Niina Kilpelä (vas.), Museovirasto / Soile Tirilä (oik.).

Kaikki nämä kulkijat käyttävät samaa reittiä. Linnan korjauksia suunnittelevaa arkkitehti Hanna Lyytistä pyydettiin pohtimaan mahdollisuuksia parantaa linnaan pääsyä.

Ensimmäiset esteet tulevat vastaan linnaan johtavalla ponttonisillalla, jonka molemmissa päissä on tasoerot. Silta kelluu, joten sen korkeus vaihtelee vedenpinnan vaihtelun mukaan. Nämä tasoerot pysytään kuitenkin ratkaisemaan sillanlevyisillä luisilla. Ponttonisillan ratkaisuihin vaikuttaa myös se,

että syväväylää, jonka vuoksi avattavaa siltaa tarvitaan, ollaan siirtämässä toisaalle. Uusi, kiinteä silta voitaisiin tehdä esteettömäksi. Tähän saattaa kuitenkin mennä vielä kymmeniä vuosia.

Portista eteenpäin kulkureitin parantaminen vaatii lähinnä kiveyksen tasoittamista, mutta kaltevuudet ovat nykyisellään kulkukelpoiset. Vesiportin bastionin pihalta päälinnan pihalle johtavassa käytävässä olisi sopiva tila linnan historiasta kertovalle saavutettavalle näyttelylle.

Porttikäytävän kapeikko

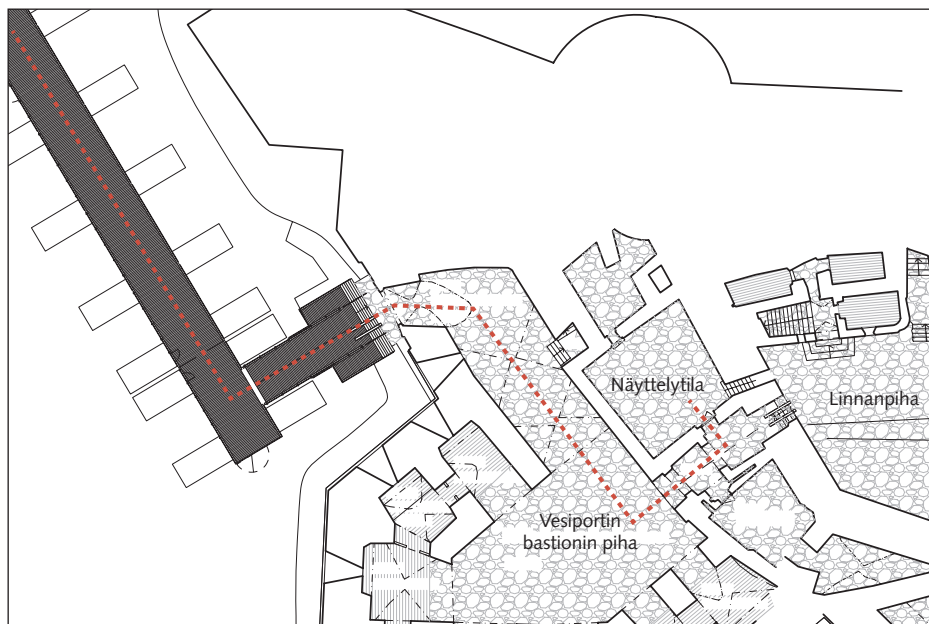
Porttikäytävässä edessä on reitin pahin pullonkaula eli kapea portaikko päälinnan pihalle. Taseroa pihojen välillä on yhteensä lähes kaksi metriä. Nykyiset irtoluiskat ovat aivan liian jyrkkiä ja soveltuvat lähinnä tavarankuljetuskärryille.

Kaikki mahdolliset ja mahdottomatkin ratkaisut on tutkittu. Määräysten mukainen luiska ei mahdu tilaan vaikka se kiertäisi ympäri Vesiportin bastionia. Kapea luiska käsijohteineen jakaa portaikon ja aiheuttaa törmäysvaaran hätäpoistumistilanteessa. Seinälle nostettavissa oleva, ”saranoitu” kapeampi luiska saattaisi toimia, koska se kaventaisi portaikkoa ylösnostettuna saman verran kuin seinään nykyään kiinnitetty käsijohde. Mutta minkälainen rakenne olisi helposti ja turvallisesti otettavissa käyttöön ja nostettavissa seinää vasten? Ratkaisu vaatii teknistä kehittelyä ja tukevan kiinnityksen muureihin.

Portaikko ja nykyisin käytettävät kourumaiset irtoluiskat. Kuva Kynnys ry / Niina Kilpelä.

Vesiportin bastioniin ja porttikäytävän näyttelytilaan on mahdollista järjestää esteetön pääsy. Portaikko päälinnan pihalle on haasteellinen. Piirros Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Olavinlinna. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Koko käytävän levyinen ja mahdollisimman pitkä luiska toimisi tavarankuljetuksessa ja saat-taisi auttaa myös esteettömyyttä. Suurten ihmis-massojen poistuminen alaspäin melko jyrkkää luis-kaa pitkin pitäisi kuitenkin testata. Vanhat kivi-portaat jäisivät piiloon luiskan alle, mikä tietysti muuttaa tilan luonnetta selvästi. Toisaalta portaat alla säilyisivät ja ratkaisu olisi poistettavissa.

Ratkaisuna esteettömälle kulkemiselle por-taikossa toimisi myös porrastostin, vaikka sen käy-töstä ulkotiloissa ei Etelä-Savon talvisissa olosuh-teissa olekaan vielä kokemusta. Tavarankuljetta-jat tuskin viitsisivät käyttää hitaita nostimia, vaan haluisivat edelleen pitää irtoluiskansa. Nostin ja sen johteet kuitenkin kaventaisivat portaikkoa käy-tännössä.

Suurimmaksi esteeksi osoittautui lopulta se, että porttikäytävän kapeikko on oopperanäyttöjen pääasiallinen poistumistie. Oopperajuhlien hätäpoistumisratkaisut perustuvat jo nykyään erityisratkaisuille, joissa henkilökunta ohjaa yleisöä joka kohdassa. Portaikon kaventaminen on turvallisuussyistä täysin poissuljettu vaihtoehto. Näin ollen poissuljetuksi tulivat myös nostin ja kiinteä kapeampi luiska.

Yritetään silti

Parhaita ratkaisuja selvitetään yhä. Tilapäisenä vaihtoehtona tutkitaan irtokourujen korvaamista

kokoontaitettavalla yhtenäisellä luiskalla. Täysleveää luiskaa voitaisiin kokeilla ”1:1-mallilla” eli rakentamalla se aluksi vaikka vanerista ja testaamalla sitä eri käyttäjäryhmillä. Seinälle nostettavaa saranoitua luiskaa kehitellään vielä, rakenne- ja valmistusteknisiin ongelmiin keskittyen. Uudelle esteettömälle wc:llekin on jo katsottu hyvä paikka esilinnasta, oopperajuhlien lämpiön vierestä.

Esteetön pääsy linnan sokkeloihin sisätiloihin sen sijaan tuntuu edelleen saavuttamattomalta haaveelta, ellei laitekehitys tuo mukanaan uusia ratkaisuja. Vähintä, mitä kaikille voitaisiin tarjota, on pääsy linnan huikean hienoille pihuille.

Tarvaspää.

Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

SELJA FLINK

Hissi museoon

– Urho Kekkosen museo Tamminiemi

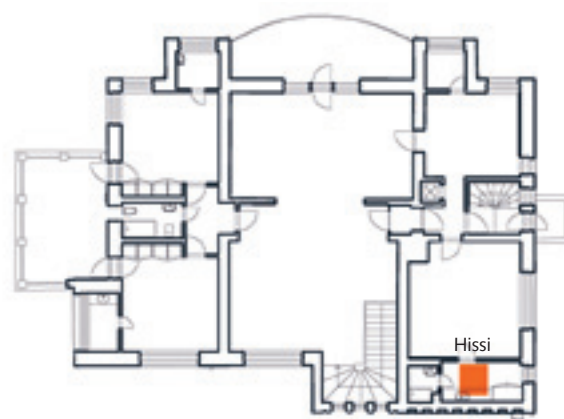
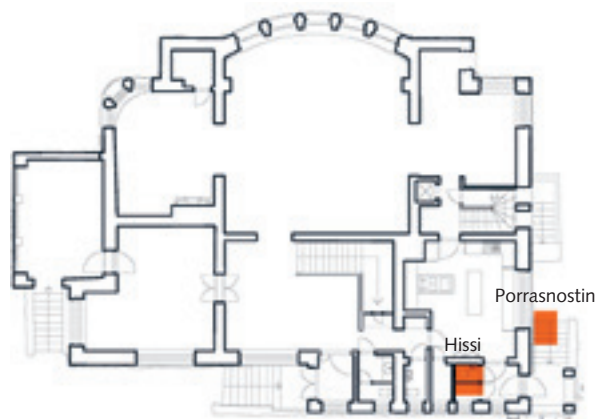
Urho Kekkosen museon Tamminiemen peruskorjauksessa asetettiin tavoitteeksi esteetön pääsy niin kahvilaan kuin museon kaikkiin esiteltäviin kerroksiin.

Kahvilan osalta ratkaisu löytyi melko helposti, koska kahvila sijaitsee yksikerroksisessa huoltorakennuksessa. Olemassa olevaa kahvilaa päätettiin laajentaa vanhan autotallin paikalle – autotalliin on tietenkin päässyt pyörillä jo aikaisemmin. Kahvilan yhteyteen toteutetaan esteetön wc.

Museon päärakennus oli ongelmallisempi, sillä sen sokkeli on korkea ja museotiloja on kahdessa kerroksessa. Arkkitehti Mona Schalin tutki talon

kaikki sisäänkäynnit ja kartoitti mahdolliset hissien paikat.

Parhaaksi vaihtoehdoksi osoittautui lopulta keittiöportaaseen rakennettava porrasnostin ja sen lähelle aputiloihin sijoittuva kevythissi. Myös toisessa kerroksessa hissi asettui mukavasti entiseen pukeutumistilaan. Hissin viereen jäi tilaa wc:lle, jonka mitoitus on ahdas, mutta jonka varustelussa on huomioitu mahdollisuuksien mukaan käyttö toispuoleisena esteettömänä wc-tilana. Esteetön sisäänkäynti kulkee siis sivuovesta, mutta on toisaalta lyhyimmän matkan päässä kahvilasta, jossa myös lipunmyynti sijaitsee.

Ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjapiirustukset, hissi ja porrasnostin. Mittauspiirustus Tietoa Finland Oy.

*Tamminiemen porttasnostimen materiaaliksi valittiin meri-ilmastoa kestävä ruostumaton teräs. Kuva työmaavaiheesta. Kuva Museo-
virasto / Soile Tirilä.*

Helsingin kaupunginmuseo pahoitteli lausunnossaan sitä, että alkuperäisiin välipohjarakenteisiin joudutaan hissin rakentamisen vuoksi kajoamaan, vaikka todettiin, että esteettömyys sinänsä on tavoiteltavaa ja hissin paikka paras mahdollinen. Voi tietysti pohtia, mikä on noin kolmen neliömetrin aukon rakennushistoriallinen menetys suhteessa saavutettuun hyötyyn. Hissi palvelee myös siivousta ja näyttelyiden rakentamista, joten rakennuttajan ja käyttäjän mielestä panostus kannatti.

Myös keittiöportaan nostin sai aikaan kaupungin viranomaisten kommentteja rakennuksen ulkonäön

pilaamisesta. Tilaajaa huolestuttaa enemmän laitteen toimivuus ulkona talviolosuhteissa. Nostin on myös poistettavissa, jos parempi ja kauniimpi ratkaisu keksitään.

Tamminiemi on historiansa aikana kokenut monia muutoksia ulkona ja sisällä. Suhteessa 1970-luvun rajuihin muutoksiin ruiskurappauksineen ja sisäpintojen latekseineen, 2000-luvun nostimet ja hissit tuntuvat melko pieniltä asioilta. Entä jos saavutettavuus olisi jo silloin ollut ”muotia”? Asiat olisi ratkaistu ronskisti enempiä pohtimatta.

SIMO FREESE

Ainolan kuistilla

Haastattelu ja henkilökuva Marjukka Kulmanen / Museovirasto

Arvorakennukset voidaan tehdä saavutettaviksi huomaamattomastikin, sanoo arkkitehti Simo Freese.

Simo Freese on suunnittelija ja yksityisyrittäjä, joka on erikoistunut arvorakennusten korjaussuunnitteluun. Hän on ottanut kantaa esteettömyyskysymyksiin muun muassa toimissaan neljä vuotta Helsingin kaupunkikuvaneuvottelukunnan asiantuntijajäsenenä.

– Esteettömän sisäänkäynnin pystyy yleensä järjestämään, mutta miten? Tavoitteena pitää olla kaikille tasa-arvoinen sisäänkäynti rakennukseen, kuitenkin arkkitehtuuriin sovittaen, Freese toteaa.

Ainolaan sisään terassilta, kuten aina

– Aloitin Sibeliuksen kotimuseon Ainolan projektin suunnittelemalla kahvilan Sibeliuksen väyn Aulis Blomstedtin 1970-luvulla piirtämään vahtimestarin asuntoon, Freese kertoo.

Freesestä tuli Ainolan kahvilan suunnittelija muutama vuosi sitten, kun hän suunnitteli Museoviraston palveluksessa muun muassa Kymminlinnan ja Kotkan merilinnoitusten restaurointia. Ainolaan haluttiin ajanmukaisten kahvila- ja lipunmyyntipalve-

luiden lisäksi esteetön sisäänkäynti ja yleisö-wc:t.

– Tiesin, miten tärkeä Sibeliuksen koti on muusikoille. Ainola on maailmanluokan nähtävyys, ja siihen puuttuminen on tehtävä tosi taiten, Freese selostaa työn alkuvaiheita.

– Kysyin itseltäni: vaikka esteettömyys on todella tärkeää, voiko sellaista yli-

päätään pitää kotimuseossa tavoitteena?

Ainolasta oli tehty esteettömyyskartoitus, joka tiivistä tilanteen näin: jos tasoero pihalta ulkoterassille pystytään ratkaisemaan, museon pääkerros on saavutettava. Vaihtoehtoinen keittiön ulkoporras on kapea ja käsittää useita askelmia.

– Tutkin Lars Sonckin suunnitelmia, vanhoja valokuvia ja uudempiä mittauspiirustuksia. Kävi ilmi, että Ainolan ulkoterassia oli jo aikaisemminkin muutettu teknisistä syistä. Portaikon paikkaa oli vaihdettu ulkokulmasta terassin sivustalle ja portaita oli levennetty. Sibeliuksen tyttärenpojan, arkkitehti Severi Blomstedtin mielestä kulttuurihistorialliset syyt puolsivat uudemman mallisen portaikon säilyttämistä. Suvun jälkisäädöksen mukaan Ainola tuli säilyttää siinä asussa, johon se Aino Sibeliuksen kuoleman jälkeen jäi.

Jean Sibelius perheineen seisomassa äskettäin valmistuneen talonsa terassin edustalla. Kuva Otavan kuva-arkisto / Eric Sundström 1915.

Ratkaisu on huomaamaton

Freese sai idean.

– Portaita ei enää siirretä alkuperäiselle paikalleen, mutta niitä kavennetaan hiukan, jolloin nostin saadaan mahtumaan seinän ja portaikon väliin. Nostimen taso toimii normaalisti osana terassin lattiaa. Kun nostinta halutaan käyttää, kuistin saranoitu etuseinä avataan ja nostin lasketaan maan tasoon.

Niin toimittiin, ja huomaamaton ratkaisu on nyt käytössä. Nostimen käyttö vaatii jonkin verran vaivannäköä ja henkilökunnan apua, mutta toimii kuitenkin paljon paremmin kuin aikaisempi irtoluiska.

Freese pohtii hissin sijoittamisen haasteita ylipäätään mihin tahansa vanhaan rakennukseen. Hissi on sijoitettava rakennukseen taiten, mieluiten siten, että ovet eivät avaudu ammottaen tärkeisiin interiööreihin. Myös monenlaiset turvallisuusmääräykset säätelevät hissin sijoitusta.

– Hissin tekemistä Ainolan sisätiloihin ei edes harkittu, se olisi muuttanut talon sielun, Freese perustelee. Vain rakennuksen ensimmäinen kerros on yleisölle avoinna.

Kahvilarakennus on helposti pysäköintialueelta saavutettava. Rakennukseen toteutettiin asianmukaiset wc- ja huoltotilat. Katossa olevat pitkänomaiset valaisimet ohjaavat kulkua ja auttavat hahmottamaan tilaa. Pöydät ovat valkeat, lattia tumma.

Työn alla kelluva ravintola ja Suvilahden voimala

Arkkitehti Simo Freesellä on toimisto Helsingin Kaapelitehtaalla. Työn alla on parhaillaan kelluva ravintola Siltasaareen.

– Se on saavutettava, onhan kaikkien julkisten uudisrakennusten tänä päivänä oltava sitä, Freese toteaa.

Terassi nykyasussaan. Nostin kätkeytyy terassin vasempaan reunaan. Portaisiin lisättiin käsijohteet. Nostimen käyttö vaatii henkilökunnan apua, sillä terassin etuseinä avataan ja nostin lasketaan alas. Kuvat Museovirasto / Soile Tirilä.

Myös ajankohtaisten Suvilahden voimalan kunnostuksen ja käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä tarvittavat rakennusluvut edellyttävät esteettömyyttä.

– Jokainen kohde on erityistapaus. Suvilahdessa Selim A. Lindqvistin sata vuotta vanhoissa teollisuusrakennuksissa voin soveltaa kokemuksia aikaisemmista projekteistani, mutta silti jokainen kohde on analysoitava omista lähtökohdistaan ja toteutustapaa on etsittävä ennakkoluulottomasti vaihtoehtojen kautta, Freese kiteyttää.

Jokainen kohde on analysoitava omista lähtökohdistaan ja toteutustapaa on etsittävä ennakkoluulottomasti vaihtoehtojen kautta.

Kunnan esteettömyysasiat lähikuvassa

Haastattelu Marjukka Kulmanen / Museovirasto

- Sujuvat saavutettavuusratkaisut ovat sellaisia, ettei niistä tarvitse tehdä numeroa, sanovat johtava rakennustarkastaja Jouni Vastamäki ja lupatarkastaja Pia Rohamo.

Jouni Vastamäki kannattaa laajaa katsantoa saavutettavuuskysymyksiin. Hän työskentelee Järvenpään johtavana rakennustarkastajana. Aikaisemmin hän on ollut mukana valtakunnallisessa vammaisneuvostossa työskennellessään ympäristöministeriössä rakennusvalvontainsinöörin tehtävässä.

Ajankohtaisia esteettömyysratkaisuja Järvenpäässä

– Kun rakennusvalvonta kävi katsastamassa Ainolan muutostyöt, kukaan ei olisi edes huomannut, mikä sisäänkäynnin kohdalla oli muuttunut, kertoo Jouni Vastamäki. Ratkaisu oli todella huomaamaton.

Hän ja koko rakennusvalvonta saivat todeta, että laadukkaaseen lopputulokseen päästiin Ainolassa hyvän suunnittelun ja rakennuttajana toimineen Museoviraston asiantuntemuksen turvin. Lupaviranomaisella ei ollut asiassa muuta tehtävää kuin siunata lopputulos.

Ainola on Järvenpään harvoja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä vanhoja rakennuksia, joihin on laadittu ja toteutettu esteettömyyssuunnitelma. Kaupunki kohtaa esteettömyysasiat myös laajemmin: katukuvassa, uudemmissa asuin- ja liikerakennuksissa, kouluissa ja puistoissa.

– Oli kyse vanhemmasta tai uudesta tuotannosta, kaikista rakennuksista ja palveluista pyritään teemmään hyvin saavutettavia, uusista jo rakennusvaiheessa. Vanhat rakennukset tehdään saavutettaviksi yleensä muiden korjausten yhteydessä.

Yksilöllisiä erityisratkaisujakin voidaan paremmin kehittää ja soveltaa esteetömyssä ympäristössä.

Vastamäki katsoo, että on parempi käsitellä asiaa laajasti: esteetömyys kuuluu kaikkien kansalaisten arkeen. Erillisratkaisut jälkikäteen toteutettuna ovat luonnollisesti tarpeen silloin, kun on kyse olemassa olevasta rakennuskannasta ja sen mukauttamisesta nykypäivän esteetömyysvaatimuksiin.

Pitää päästä vaikuttamaan rakennuttajapuoleen

Järvenpään lupatarkastaja Pia Rohamo käsittelee valtaosan lupahakemuksista, joihin liittyy esteetömyyksen ympäristön toteutus. Kaupungissa on esteetömyystyöryhmä, joka antaa lausunnon sellaisiin luvanvaraisiin uudis- ja korjausrakentamiskohteisiin, joissa esteetömyys tulee erityisesti ottaa huomioon. Jatkossa pyritään yhä useammin siihen, että

Sujuvat saavutettavuusratkaisut ovat sellaisia, ettei niistä tarvitse tehdä numeroa.

suunnittelija esittelee kohteet esteettömyystyöryhmälle jo hankkeen alkuvaiheessa.

– Haasteellista on päästä vaikuttamaan rakennuttajiin ja suunnittelijoihin ajoissa, Pia Rohamo sanoo.

– Kun hanketta suunnitellaan, pääsuunnittelijan näkemyksiin pitää päästä kiinni. Näin vältetään jälkikäteisasennuksilta.

Monialainen esteettömyystyöryhmä koostuu liikumis- ja toimimisesteitä omakohtaisesti tuntevista asiantuntijoista, Rohamo selvittää. Työryhmällä on tietämystä rakenteista, pintamateriaaleista, materiaali- ja tummuuskontrastien käytöstä, hissien puheopasteista, valaistuksen vaihtoehtoista, automaattiovista, nostimista ja luiskista.

”Rumaa ei tarvitse eikä saa tehdä”

– Tilaaja ja suunnittelija on saatava ymmärtämään, että tilamuutosten yhteydessä on otettava haltuun koko tila ja lähiympäristö. Esimerkiksi rakennuksen sisäänkäynnin esteettömyysratkaisujen tulee olla luontevia ja rakennuksen ulkoasuun sekä kaupunkikuvaan soveltuvia. Turhan usein insinöörit pyrkivät ratkaisemaan esteettömyysongelmat helpoilla mutta rumilla luiskaratkaisuilla. Esimerkiksi ylipitkät tai jyrkät luiskat ja ritiläratkaisut kääntävät mielialan koko asiaa vastaan.

Rohamo nostaa esiin toisen tärkeän vaikuttajatohon.

– Isännöitsijät ovat myös tärkeä ryhmä valittaessa ratkaisuja olemassa oleviin kiinteistöihin.

Esimerkiksi porrashuoneiden hissiratkaistuissa syntyy Vastamäen kokemuksen mukaan liikaa ”pakotilanteita”.

– Ei pohdita kuin riittäviä leveyksiä ja euroja. Soveltuvuus arkkitehtuuriin ei kiinnosta niitä, jotka tekevät hankintapäätökset.

Vastamäki luettelee, että on otettava huomioon historia, julkisivu ja sisätilat.

– Rumaa ei tarvitse eikä saa tehdä.

– Joskus on vain hyväksyttävä kulku muuta kautta kuin aikoinaan suunniteltua reittiä, mutta yleensä esteettömyystyöryhmä yrittää etsiä ratkaisuja yhdessä suunnittelijan kanssa, kunnes se paras löytyy, Rohamo jatkaa.

Virtuaaliretkistä apua tositilanteisiin

– Etenkin suuremmat kohteet suunnitellaan nykyään tietomallinnusta käyttäen. Mallinnus tuo yhä enemmän mahdollisuuksia myös esteettömyysratkaisujen tutkimiseen. Jo nyt sen avulla voidaan tarkastaa suunnitelmat esteettömän liikkumisen edellyttämien tilavarausten osalta. Tulevaisuudessa tietomalli mahdollistaa rakennuksen virtuaalisen koekäytön jo suunnitteluvaiheessa.

– Pyörätuolin käyttäjälle muutaman sentin kynys voi olla liian korkea, Rohamo jatkaa. Hän kertoo, että Järvenpään kaupunki on käynnistänyt yhteistyön Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen kanssa.

– Kaupungissa on tehty esteettömyyskartoitus ja siihen perustuva toimenpideohjelma, mutta sen seuranta on jäänyt toteuttamatta. Nyt olemme Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen opiskelijoiden kanssa ideoineet seurantaa, jonka opiskelijat toteuttaisivat osana opinnäytteitään ja suorituksiin, Rohamo kertoo.

– Kourallinen rakennusvalvonnan väkeä ei ehdi joka paikkaan, Vastamäki huokaa. Esteettömyysasioiden etenemisen suhteen hän on toiveikas.

– Näkemykseni on, että aikaisemmin etsittiin kustannushyötyjä, mutta nyt ollaan siirtymässä käyttäjänäkökulmaan.

SELJA FLINK

Esteetön 1800-luvun koti

– Runebergin koti Porvoossa

Kun Runebergin kotimuseon restaurointia suunniteltiin 2000-luvun alussa, tuntui tarpeelliselta ja houkuttelevalta järjestää kotiin esteetön sisäänpääsy. Kansallisrunoilija J.L. Runeberg eli viimeiset vuotensa halvaantuneena ja hänen poikansa suunnitelti hänelle pyörätuolin kotona liikkumista varten. Suurin osa huoneiden välisistä kynnyksistä poistettiin jo tällöin.

Restauroinnissa päädyttiin pidentämään keittiöpäädyn kuistia sen verran, että portaaseen mahtui porrastostin. Vielä jäljellä oleviin kynnyksiin tehtiin puiset kynnyskiilat. Pääsy nostimelle ja sen käyttö vaativat aina henkilökunnan apua.

Esteetön sisäänkäynti on ollut käytössä jo kuusi vuotta. Runebergin ”piiat” eli museon oppaat Mervi Backman ja Maria Kovanen kertovat, että nostin on kovassa käytössä:

– Kun sana on kiirinyt, täällä on käynyt jopa 50 pyörätuolinkäyttäjää vuodessa. Joskus heitä on ollut kerralla jopa kahdeksan, jolloin aikaa nostimen kanssa kuluu melkoisesti. Toivoisimmekin, että vierailijat ottaisivat sen aikatauluissaan huomioon. Yleensä ryhmät onneksi ilmoittavat tulostaan etukäteen.

Engelmiakin nostimen käytössä on huomattu:

– Nostimeen on aika vaikea ajaa, koska kuisti on niin kapea. Nostin ei myöskään kestä kaikkia nyky-aikaisia sähköpyörätuoleja, vaan menee niiden pai-

Kansallisrunoilijan pyörätuoli. Kuva Museovirasto / Hj. Lindfors.

Keittiöpäädyn kuistia pidennettiin, jolloin saatiin tila nostimelle. Aidan taakse kätkeytyvä laajennus erottuu vain kiiltävämmästä kattopelistä. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

nosta rikki. Ovikellokin on ollut rikki jo kauan. Laitteiden parempaa huoltoa siis tarvittaisiin.

Runebergin kodissa ollaan kuitenkin kovin tyytyväisiä siihen, että kaikki pääsevät nykyään museoon. Esteettömästä sisäänkäynnistä kerrotaan sekä Porvoon kaupungin esitteessä että museon kotisivuilla. Kävijöiden määrä kertoo siitä, että tätä palvelua on kaivattu!

Porrasnostin keittiökuistilla, koko alatasanne on laajennusosaa. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

Saavutettavuuden näkökulmia kulttuuriin

Nyky-yhteiskunnassa korostetaan, että kaikilla tulisi olla mahdollisuus yhtäläiseen osallistumiseen. Kulttuuritoimijoille tulee työssään vastaan monenlaisia haasteita. ”Kun pitäisi parantaa saavutettavuutta niin mietitäänkö tässä sitä luiskaa – vai oliko se liuska – ja vammaisille sopivaa ves-saa vai jotain muuta?”

Kulttuurihallinnossa tehdään linjauksia, joissa: ”Taide- ja kulttuuripolitiikan tavoitteena on, että luovuuden edellytykset ja kulttuuriset oikeudet toteutuvat ja että kaikilla Suomessa asuvilla on mahdollisuus osallistua taide- ja kulttuuripalveluihin.” Mitä se käytännössä tarkoittaa? Kun yksi asiakas haluaa tietoa vaikka ei näe hyvin, toisella jalat väsyvät nopeasti ja kolmas katsoo kulttuuritaustansa vuoksi asioita eri vinkkelistä, on kulttuuripalvelujen tuottajilla paljon mietittävää. Kulttuurin kentällä onkin alettu puhua yleisötyöstä ja yleisö- sekä yhteisöhankeisiin panostetaan kasvavasti. Wikipedian mukaan yleisötyöllä tarkoitetaan taideorganisaatioissa tapahtuvaa toimintaa, jonka pääasiallisena tarkoituksena on lisätä taiteiden saavutettavuutta.

Mitä on kulttuurikohteen saavutettavuus?

Kun kulttuurikohteen saavutettavuutta punnitaan käytännössä, tarkoittaa se eri asioita eri ihmisille. Se kattaa paljon enemmän kuin esimerkiksi etäisyydet ja välimatkat, jotka nekin voivat olla kulttuuriin osallistumiselle isoja haasteita. Rakennetun ympäristön

Yleisötyöllä tarkoitetaan taideorganisaatioissa tapahtuvaa toimintaa, jonka pääasiallisena tarkoituksena on lisätä taiteiden saavutettavuutta.

esteettömyys on yksi osa kokonaisuutta. Saavutettavuuden kokonaisvaltaisessa tarkastelussa huomioidaan paitsi rakennetun ympäristön esteettömyys, myös saavutettavuus eri aistien avulla, ymmärrettävyys, tiedon välittyminen ja markkinoinnin sekä viestinnän toimivuus erilaisille vastaanottajille. Myös pääsymaksuilla ja hinnoittelulla on saavutettavuuden kannalta merkitystä, ja sosiaalisten sekä kulttuuristen tekijöiden tiedostaminen on osa toimivaa kulttuuripalvelun kokonaisuutta. Näihin kaikkiin asioihin vaikutetaan kulttuurikohteessa sellaisen läpinäkyvän ja avoimen päätöksenteon avulla, jossa asenteet ovat vastaanottavaisia ja ratkaisumalleja ollaan valmiita hakemaan monesta eri suunnasta.

Kulttuuripolitiikkaa

Yleisöjen kasvava huomioiminen synnyttää sellaisia ammattinimikkeitä kuin teatterikuraattori, yleisötyövastaava ja kulttuuriluotsi-koordinaattori vanhojen tuttuja kuten museolehtoreiden rinnalle. Näh-

tävissä on eräänlainen demokratian uusi tuleminen – ei vain avata ovia kaikille halukaille vaan kulttuuritoimijat kutsuvat ihmisiä ympäröivistä yhteisöistä aktiivisiksi toimijoiksi, joille tehdään tilaa kulttuuriammattilaisten rinnalle. Kulttuurilaitokset ravistelevat harteiltaan elitismen ja etäisen korkeakulttuurin laahusta. Korkeat portaat ja luoksepääsemättömät salit ovat käyneet kyseenalaisiksi samalla, kun taiteen ja kulttuurin hyvää tekevät vaikutukset halutaan ihmisten ulottuville.

Saavutettavuuden edistäminen on valmistautumista yleisön vastaanottamiseen

Saavutettavuuteen vaikuttavia asioita voi havainnollistaa miettimällä yleisön vierailua kohteessa. Ennen kuin yleisö lähtee aktiivisesti liikkeelle, on henkilökunta vierailukohteessa aktivoitunut tekemään valmisteluja. Valmistautuminen voi tarkoittaa kulttuurikohteen henkilökunnan tietotaidon kasvattamista, jolloin henkilökunnalle järjestetään esimerkiksi koulutustilaisuuksia. Koulutukset voivat olla perehtymistä eri yleisöjen näkökulmiin, esimerkiksi siihen, miten opas voi kuvailla taideteoksia tai mitä monikulttuuristuminen oman työn kannalta tarkoittaa. Yhteistyöhön hakeutuminen eri yleisöjen kanssa on olennaista ja liittyy tähän vaiheeseen.

Omien valmiuksien parantaminen voi tarkoittaa myös sitä, että kehitetään museon toimintaa sääteleviä strategioita ja päätöksentekoa huomioiden sekä yleisön että henkilökunnan moninaisuus ja heterogeenisuus. Strategioita saavutettavuudesta ja moninaisuudesta ovat tehneet muun muassa Museovirasto ja Valtion taidemuseo. Saavutettavuus- ja esteettömyyskartoitukset ovat tärkeä osa toiminnan kehittämistä. Toimintasuunnitelmien pohjaksi tarvitaan arviointia. Kun tilat ja palvelut kartoitetaan konkreettisesti, voidaan päättää, mitä korja-

Norjan Fetsund Lenser -tukinuittomuseon kosketeltavat eli taktiiliopasteet. Kuva Sari Salovaaran kuva-arkisto.

taan ja kehitetään. Esteettömyys- ja saavutettavuuskartoituksia voi Suomessakin tilata ammatilaisilta, jotka ovat harjaantuneet kartoittamisessa ja raporttien tekemisessä.

Yleisön näkökulmasta saavutettavuus on palvelujen toimivuutta

Miten kulttuurikohteeseen näyttäytyy yleisölle? Kulttuurikohteessa on edellä kuvatuilla tavoilla ehkä pyritty kehittämään valmiuksia monenlaisten yleisöjen huomioimiseen. Yleisö todennäköisesti kohtaa ensin viestinnän ja saa sitä kautta tietoa tarjonasta. Tehokas viestintä tavoittaa erilaiset yleisöt erilaisin keinoin. Viestinnän väylillä on merkitystä, kohdistetulla viestinnällä tavoitetaan mahdollisesti uudenlaisia yleisöjä ja yhteisöjä. Viestinnässä saavutettavuus tarkoittaa verkkosivujen teknisen alustan hyvää toimivuutta, myös näkövammaisten henkilöiden kannalta. Visuaalinen selkeys ja ymmärrettävä

kieli ovat tässä olennaisia. Viestinnän on katettava myös tieto siitä, onko kohde hyvin toimiva: onko rakennus esteetön ja ovatko palvelut saavutettavia.

Taloudellinen saavutettavuus on asia, joka vaikuttaa yleisön osallistumiseen, ennen kuin se on edes päässyt paikan päälle. Etäisyydet, matkakulut ja pääsylippujen tai palveluiden ostamisen kustannukset voivat estää tai mahdollistaa osallistumista.

Jos viestintä on ollut onnistunutta, eivätkä kustannukset estä osallistumista, seuraavaksi yleisö tutustuu kohteeseen fyysisesti paikan päällä. Rakennetun ympäristön esteettömyyttä kehitetään, jotta kaikki voivat tulla kohteeseen. Hyviä esimerkkejä historiallisista, esteettömiksi korjatuista kohteista löytyy Suomesta ja kansainvälisesti, myös tämän julkaisun sivuilta.

Kun ihminen kohtaa kulttuurikohteessa fyysisen ympäristön, hän pyrkii orientoitumaan sekä saamaan tietoa siitä, mihin on saapumassa esimerkiksi opasteiden avulla. Selkeät kulkuopasteet ja riittävän suuret, taustastaan erottuvat tekstit auttavat kaikkia. Tieto välittyy parhaiten, jos se on tarjolla vaihtoehtoisilla tavoilla sekä kuultuna että nähtynä. Yleisö pyrkii löytämään omakohtaisen suhteen sisältöihin, saamaan elämyksiä ja olemaan vuorovaikutuksessa sekä kohteen tarjontaan että muuhun yleisöön. Usein on mahdollista tarjota palveluita niin sanotun *kaikille suunnittelun* (Design for All) lähtökohdista, jolloin sama ratkaisu toimii hyvin monien kannalta. Esimerkiksi Louhisaaren kartanomuseosta tehty pienoismalli lisää elämyksellisyyttä kaikille, mutta on näkövammaiselle henkilölle korvaamaton apu kohteen hahmottamisessa. Helppoa ymmärrettävyyttä ja tiedon saantia kehitetään siten, että huomioidaan yleisön monenlaiset lähtökohdat ja muun muassa se, että ihmiset käyttävät aisteja eri tavoin. Tekniset apuvälineet ovat hyödyksi, esimerkiksi induktiosil-

Kärnäkosken linnoitusalueen kosketeltava malli auttaa kaikkia kävijöitä ymmärtämään linnoituksen mielenkiintoisen muodon, joka ei muuten helposti hahmotu vallien keskeltä. Mallinnos on tehty ensin tietokoneella mittaustiedon avulla, tulostettu 3D-tulostimella muovista ja useiden välimuottien jälkeen valettu pronssiin. Pronssi on havaittu ulko-olosuhteissa kestävimmäksi materiaaliksi.
Kuva Museovirasto / Päivi Eronen.

mukka kuulokojeen käyttäjälle. Erilaiset tulkkauspalvelut, kuten kuvailu- tai viittomakielen tulkkaus, auttavat yhtä lailla tekemään palvelusta saavutettavamman.

Tarjonnan sisältöjä, esimerkiksi näyttelyiden aihekokonaisuuksia ja näkökulmia, luodaan yhteistyössä yleisöjen kanssa sellaisiksi, että valitut kohderyhmät löytävät kiinnostuksen ja samaistumisen kohteita. Tähän viitataan termeillä sosiaalinen ja kulttuuriin saavutettavuus. Esimerkiksi omaa elämänpiiriä läheisesti koskettava näyttelyaihe tai draamallinen tarina rakennukseen liittyvästä, samaistumiskohteen tarjoavasta henkilöstä avaa kohdetta monesti enemmän kuin objektiivisesti tarjoiltu, sinänsä korrekti ja tarpeellinen historiatieto.

Askel askeleelta saavutettavammaksi

Edellä lueteltuja vaiheita läpikäyden on mahdollista melko pitkälle varmistaa kulttuurikohteen hyvä saavutettavuus. Henkilökunnan, yleisöjen ja käyttäjien osaamisen sekä kokemusten hyödyntäminen on olennainen osa työtä. Saavutettavuuden toteutuminen kulttuurikohteessa on prosessi, johon liittyy strategista suunnittelua ja paljon käytännön ratkaisuja, joissa yksityiskohdat ovat merkityksellisiä. Saavutettavuuden edistäminen etenee aina askel askeleelta. Vaikka täydellistä saavutettavuutta kaikille ihmisille kaikissa tilanteissa ei voikaan tavoittaa, on saavutettavassa kohteessa pyritty huomioimaan kattavasti monenlaisia yleisöjä toiminnan eri alueilla ja tehty matkan varrella tietoisia päätöksiä sekä perusteltuja valintoja. Konkreettisia esityksiä siitä, minkälaisia saavutettavat ratkaisut esimerkiksi museotyössä ovat, on luettavissa monista ohjemateriaaleista.

LÄHTEET

Mercer, Colin 2002. Towards Cultural Citizenship. The Bank of Sweden Tercentenary Foundation & Gidlunds Förlag. Helsingfors.

Kansallisaarteita kaikille. Museoviraston saavutettavuussuunnitelma 2007–2012. Museovirasto. Helsinki.

Salovaara Sari 2007. Kuka pääsee museoon? Museoviraston jakamat avustukset innovatiivisiin hankkeisiin kulttuurisen yhdenvertaisuuden edistäjänä. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos.

Salovaara, Sari & Tuura, Kristiina 2009. Kaikkien taidemuseo. Saavutettavuus ja diversiteetti valtion taidemuseossa 2009–2013. Valtion taidemuseo. Vammalan kirjapaino.

Verkkosivuja

Karttunen Sari 2010, Kulttuuri-indikaattorien politiikkaa, artikkeli Tilastokeskuksen julkaisussa Hyvinvointikatsaus 1/2010. Luettavissa osoitteessa http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-03-15_007.html?s=0 (11.3.2010)

Kulttuuria kaikille -palvelun tietomateriaalit, www.kulttuuriakaikille.info

Saavutettavuuden arviointimenetelmä

Valtion taidemuseon Kulttuuria kaikille -palvelu ja Museoviraston Saavutettavuuden seurantar ryhmä Sesam kehittivät vuonna 2010 menetelmän, jolla voidaan arvioida esimerkiksi näyttelyn saavutettavuutta erilaisille kävijäryhmille. Menetelmää on testattu mm. Ateneumissa, Kulttuurien museossa ja Seurasaaressa.

Arviointiryhmään pyritään saamaan mukaan mahdollisimman monenlaisia kävijöitä. Heille voi antaa palkkioksi vapaalippuja, kirjoja tai rahaa, myös kulkemista paikalle on syytä tukea.

Ryhmälle selitetään arvioitava kohde tai alue, jonka tulisi olla melko pieni ja selvästi rajattu, ettei arvioin-

tiin mene liikaa aikaa. Ryhmän jäsenet saavat mukaansa tarralappuja ja kynät, joilla he voivat merkitä sekä hyviä että huonoja havaintojaan. Tarralapuilla voi kommentoida esimerkiksi näyttelyn tekstejä, vitriinejä, valaistusta ja kulkumahdollisuuksia, kukin ha- lunsaa ja havaintojensa mukaan.

Sovittu ajan kuluttua arvioinnin järjestäjä kokoaa tarralaput pohjapiirustukseen, lisäksi merkityt kohdat valokuvataan. Arviointiryhmä kokoontuu vielä keskustelemaan kokemuksistaan. Havainnot koostetaan raportiksi tai esitykseksi. On tärkeää, että tieto havainnoista välitetään näyttelyitä tekeville henkilöille, jotta arvioinnilla olisi vaikutusta!

RIIKKA HÄNNINEN

Yönsilmän kartano

– sokean unelma

Kun kuljen sokeana julkisilla paikoilla, perusvire on, että minun täytyy löytää parhaat reitit ja selviytymiskeinot näkeväälle suunnitellussa ympäristössä. Siksi minua ilahduttaa sydänjuuriani myöten, kun törmään selvästi saavutettaviin ratkaisuihin. Joku on ajatellut minun matkaani, joku on välittänyt siitä! Ennen kaikkea saan rentoutua ja nauttia itsenäisesti. Voi kun saisin elämäni parhaat kokemukset yhteen kulttuurikohteeseen! Ennen kuin huomaankaan mielikuvitukseni loihtii eteeni sokean unelman, Yönsilmän kartanon.

Hyvä matkani alkaa jo kotona, koneen ääressä. Museon selkeiltä nettisivuilta löytyy sanallinen kuvaus kartanosta ja asioiden sijainnista siellä. Sanakartan perusteella tiedän etukäteen, että naulakko on ovelta katsottuna vasemmalla ja portaat seuraavaan kerrokseen oikealla puolella. Kynnys lähteä yksin vieraaseen paikkaan madaltuu huimasti. Lisäksi nettisivuilla on nautinnollista kuvailua Yönsilmän kartanon arkkitehtuurista ja koristelusta. Sanakartta on kuunneltavissa kartanon eteishallissa. Siellä on myös pienoismalli rakennuksesta ja puutarhasta sekä selostus siitä, kuinka mallia luetaan.

Kun saavun kartanoon, vastassa on esteettömyysratkaisuisia tärkein: aulis, kiireetön henkilökunta. Saan pyytää apua ilman tunnontuskia vähien resurs-

sien kaappaamisesta. Sitä jopa tarjotaan minulle oma-aloitteisesti. Minulle esitellään tärkeimpien tilojen sijainti, kerrotaan kartanon palveluista ja liikkumista helpottavista ratkaisuisia. Voin palata pyytämään apua koska tahansa, kun sitä tarvitsen.

Koska Yönsilmän kartano on vanha ja suojeltu rakennus, sen lattiaan ei voi upottaa nykyaikaisia opasteita, joita voisi seurata valkoisella kepillä. Sen sijaan suunnistusapuna on käytetty mattoja. Ne johdattavat kulkijan vaikkapa vessaan tai takakuistin ovelle. Kartanon rehevässä puutarhassa taas on käytetty monenlaisia pintaratkaisuja: laattapolut ja soratiet risteilevät selkeästi seurattavina ja risteyskiin on aseteltu mukulakiviä.

Puutarhassa voi suunnistaa muunkin kuin tuntoaistin avulla. Yönsilmän puutarhuri on asetellut vahvatuoksuiset kukat ja pensaat eri puolille puutarhaa niin, että ne muodostavat tarkkanenäiselle vaeltajalle tuoksukartan. Kartanon kukko pitää jöötä puutarhan pohjoislaidalla, suihkulähde solisee länsipäädyssä ja tuulikello kutsuu huvimajan kuistille.

Tässä kartanossa ei ole turhauttavia, lukittuja vitriinejä, rajausköysiä eikä hauraita koriste-esineitä pudottamisetäisyydellä. Kaikki esillä oleva on tarkoitettu koettavaksi ja eletäväksi, ei vain katseltavaksi. On upeaa saada tunnustella kaakeliuunien koris-

Runebergin puutarhan hämyssä. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

*Esteettömyys on lopulta tahdon,
asenteen ja tiedostamisen kysymys.*

teita ja antiikkihuonekalujen linjoja. Salongissa voin kuunnella äänimaisemaa 1800-luvun lopun kartanoelämästä niin herrasväen kuin palvelijoiden korvin. Museoksi muuntautuneessa kivinavetassa saan pyörittää rukkia ja kirnuta voita.

Akustiikka on osa Yönsilmän kartanon kauneutta. Varsinkin ruokasali on akustisesti pehmeä ja miellyt-

Kuvat Museovirasto / Soile Tirilä.

tävä. Mikään ei ole painajaismaisempaa kuin syödä räikeässä, kaikuisassa hälinässä. Siksi ruokasalissa on tekstiilejä, joihin on kiehtovaa tutustua käsin. Yönsilmän kartanon oma pikku kappeli tarjoaa kaikuisan kauniin levähdyspaikan.

Mikä hieno kartano! Voisiko se olla edes puoliksi totta? Tiettyjä ratkaisuja vanhoissa kulttuuri-

rikohteissa on vaikea muuttaa. Ja todellisuudessa monia vanhoja esineitä ei voi asettaa kosketeltavaksi vahingoittamatta niitä. Mutta monet tämän unelman ratkaisuihin voi toteuttaa, kun niitä älyä ja haluaa ajatella, varsinkin muutos- tai entisöintivaiheessa. Esteettömyys on lopulta tahdon, asenteen ja tiedostamisen kysymys.

Esteettömyystyön historia ja esteettömyyslainsäädännön kehittyminen

Suomessa on kuluneiden vuosikymmenien aikana vähitellen saatu suunnittelu- ja rakennuskäytäntöä muutetuksi siten, että yhä useampien käyttäjäryhmien tarpeet tulevat entistä paremmin huomioon otetuiksi. Kun kaavoituksen tärkeänä lähtökohtana olivat 1960-luvun alkupuolella henkilöautot, vuosikymmenen lopulla alettiin puhua pehmeistä arvoista, lasten oikeuksista ja kevyen liikenteen, kuten jalan- kulkijoiden ja pyöräilijöiden tarpeista. Rakennus- suunnittelun lähtökohtana olivat 1970-luvulle asti aikuisen miehen mitat ja toimintakyky. Tällöin keskustelun aiheeksi tulivat ensimmäistä kertaa myös vammaisten ihmisten tarpeet, samoin kuin naisnäkökulma ja ekologiset kysymykset.

Liikkumisen esteettömyyttä koskeva rakennuslainsäädäntö noudatti aluksi muiden Pohjoismaiden lainsäädäntöä. Muut Pohjoismaat olivat esteettömyyttä koskevassa rakennuslainsäädännössä meitä edellä.

Nyt kun olemme osa Euroopan unionia, meitä koskevat ja tulevat koskemaan Euroopan parlamentin, ministerineuvoston ja komission yhteistyönä laatimat direktiivit ja niihin perustuvat standardit. Käytössä ovat jo uudet sähköturvallisuusmääräykset sekä esteettömyyden kannalta tärkeät hissi- ja pyörä- tuolihissistandardit.

Standardit sitovat meitä EU:n tasolla, mutta rakentamismääräykset ovat kansallisia. Ne noudattavat pohjoismaista käytäntöä, mutta ovat lisäksi ottaneet vai- kutteita EU:n komission ja Alankomaiden hallituksen

kustannuksella eurooppalaisena yhteistyönä laaditusta ohjekirjasta ”European Concept for Accessibility”.

1970-luku

1973: Rakennusasetuksen 85 a pykälä

Suomen rakennuslainsäädäntöön tuli vuonna 1973 ensimmäistä kertaa liikkumisen esteettömyyttä koskeva säädös. Tuolloinen rakennusasetuksen § 85 a kuului seuraavasti: ”Yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja rakennettaessa on riittävää huomiota kiinnitettävä siihen, että niitä voivat käyttää myös henkilöt, joiden liikuntakyky tai kyky suunnistautua on iän, vamman tai sairauden takia rajoittunut.” Asetus koski näin ollen vain yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja, ei asuinrakennuksia.

1974: Sisäasiainministeriön yleiskirje

Rakennusasetuksen tultua voimaan sisäasiainministeriö lähetti vuonna 1974 kuntien rakennuslu- paviranomaisille esteettömyyttä koskevan yleisluon- toisen kiertokirjeen. Tämä ei kuitenkaan juuri lain- kaan edistänyt julkisten rakennusten esteettömyyttä. Kysymys hissien tarpeellisuudesta julkisissa moni- kerroksisissa rakennuksissa oli jäänyt avoimeksi.

1979: Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F1

70-luvun loppupuolella julkisten rakennusten esteet- tömyyden olisi pitänyt olla suunnittelijoille selviö,

mutta näin ei käytännössä kuitenkaan ollut. Vammaisyhdistykset tekivät kantelun oikeuskanslerille Kauniaisten kaupungintalon hissittömyydestä vuonna 1978. Kun hissien tarpeellisuudesta myös kaksikerroksisissa julkisissa rakennuksissa saatiin kantelun tuloksena vihdoin selvyys, julkaistiin Suomen rakentamismääräyskokoelmassa määräykset ja ohjeet pykälän noudattamiseksi (F1, voimaan 31.12.1979).

Edellä mainittua rakennusasetuksen pykälää täydentämään tuli vuoden 1979 lopussa Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F1, jossa annettiin kaksi sitovaa määräystä sekä ohjeita julkisten tilojen suunnittelemiseksi. Yleisön käyttöön tarkoitettujen tilojen edellytettiin olevan liikuntaesteisille soveltuvan kulkuväylän kautta saavutettavissa ja liikuntaesteisen käyttöön soveltuvia.

Vammaisjärjestöjen esteettömyysyhteistyön alku 1970-luvulla

Helsingin Invalidien Yhdistyksellä oli jo 70-luvulla aktiivisesti toimiva yhdyskuntaneuvottelukunta, jossa oli paitsi liikkumisesteisten myös näkövammaisten ja virkamiesten edustus. Se pyrki vaikuttamaan rakennussuunnitteluun Helsingissä.

Vammaisjärjestöt olivat 1970-luvun lopulla ryhtyneet julkaisemaan eri vammaisryhmien tarpeita käsitteleviä suunnitteluohjekirjoja ja tekivät Suomen CP-liiton aloitteesta 1976–1977 kartoituksen ulkoympäristön liikkumisesteistä ja niiden poistamisesta. Tämän asumisympäristötutkimuksen nimellä kutsutun selvitystyön jatkoksi Suomen CP-liitto, Invalidiliitto ja Näkövammaisten Keskusliitto perustivat ”Vammaisten yhdyskuntasuunnittelupalvelun (VYP). VYP:n työ jatkuu nykyisin Invalidiliiton ESKE - Esteettömyyskeskuksena.

1980-luku

1982: Sisäasiainministeriön yleiskirje

Sisäasiainministeriö antoi vuonna 1982 yleiskirjeen, joka koski Suomen rakentamismääräyskokoelman noudattamista peruskorjausten yhteydessä. Siinä sanottiin muun muassa seuraavaa:

”Mikäli rakennus, joka sisältää yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja, korjataan perusteellisesti mm. huonetilojen järjestelyjen, kulkuväylien ja tontilla liikkumisen osalta, eikä samalla voida poistaa kaikkia liikuntaesteitä, on pääsy ainakin liikuntaesteisille tarkoitettuun palvelutilaan muutoin järjestettävä. Tällainen palvelutila on sijoitettava rakennuksen sisään tulokerrokseen, ellei hissillä rakentaminen kohtuullisin toimenpitein yleisötiloja sisältävien kerrosten välille ole mahdollista. Rakennuksessa, johon korjausrakentamisen yhteydessä nimenomaisesti sijoitetaan yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja, on tilojen saavutettavuus ja käyttö liikuntaesteisille turvattu rakenteellisin ja tilasuunnittelun ratkaisuin mahdollisimman hyvin uudisrakentamisen tasoa vastaavasti.”

1985: Rakentamismääräyskokoelman osa F1

Vuonna 1985 ympäristöministeriö, joka oli saanut vastuulleen rakentamisasiat, antoi rakentamisesta uudet tiukemmat määräykset ja ohjeet (F1, voimaan 1.7.1985) vaikka itse rakennusasetus säilyi vielä ennallaan. Määräyksiä muutettiin asetusta muuttamatta. Samassa yhteydessä tarkistettiin myös F1:n ohjeita muun muassa hygieniatilojen mitoittamista suurentamalla. Uuden määräyksen perusteella julkiseen rakennukseen edellytettiin hissiä myös silloin, kun se oli rakennettu rinteeseen niin, että molempiin maantasokerrokseen oli esteetön pääsy.

1990-luku

1990 ja 1994: Rakennusasetuksen uudistukset

Asenteet muuttuivat yhteiskunnassa kun vammaisia ihmisiä tuli yhä näkyvämmiin mukaan ennen vain vammattomille rajoittuneisiin toimintoihin. Vuonna 1990 aika oli vihdoinkin kypsä rakennusasetuksen uudistamiseen siten, että sen sanamuoto puhui ”riittävän huomion” sijasta tiloista, joihin kaikilla tuli tasa-arvon näkökulmasta olla mahdollisuus päästä.

Vuoden 1990 alusta rakennusasetuksen § 85 a muuttui seuraavasti: ”Julkisyyhteisön hallinto- ja palvelurakennusten sekä sellaisten liike- ja palvelutilojen, joihin tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden tonttien ja rakennuspaikkojen tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua, toimia tai suunnistautua on iän, vamman taikka sairauden johdosta rajoittunut.”

Edellä mainitun lisäksi rakennusasetukseen tuli kaksi muutakin liikkumisesteiden kannalta merkittävää pykälää. Toinen näistä oli § 77, joka kuului seuraavasti: ”Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava ja soveltua myös lapsille, vanhuksille ja vammaisille sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää.” Toinen taas oli § 53, jonka kappale 2.4 kuului: ”Rakennus ja sen tilaratkaisut täyttävät turvallisuuden, terveellisyyden ja sosiaalisen toimivuuden sekä hyvän energiatalouden vaatimukset ja kiinteistö on sen käytön ja huollon kannalta tarkoituksenmukainen.”

Rakennusasetusta muutettiin vuonna 1994 jonkin verran, jolloin pykälän 85 a tilalle tuli pykälä 80, sisälön säilyessä suurin piirtein ennallaan.

1994: Suomen rakentamismääräyskokoelman osa G1

Suomen rakentamismääräyskokoelman osan G1 mukaan asuinkerrostaloissa, joissa kerroksia oli

Eduskuntatalon esteetön sisäänkäynti. Kuva Museovirasto / Soile Tirilä.

neljä tai enemmän, tuli olla asuintalohissi tai henkilöhissi, joka on riittävän suuri pyörätuolin käyttäjälle. Kolmikerroksiseen kerrostaloon hissi oli laitettava, mikäli sisäänkäyntitason yläpuolisissa kerroksissa oli yli kuusi asuntoa porrasyhteyttä kohti. Mikäli sisäänkäynti oli kerrosten välissä, alempi kerros katsottiin sisäänkäyntikerrokseksi.

Vuonna 1994 annetun G1:n mukaan kolmikerroksiseen asuinrakennukseen ei tarvitse laittaa hissiä silloin, kun pääosa tontin tai rakennuspaikan rakennusten alasta maantasokerroksissa on suunniteltu kulkuyhteyksiltään liikkumisesteisille soveltuviksi asunnoiksi.

1995: Perustuslaki: Syrjinnän kieltäminen vammaisuuden tai sairauden perusteella

Suomen perustuslaissa on vuodesta 1995 ollut säännös, joka kieltää syrjinnän muun muassa vammaisuuden tai sairauden perusteella. Perusoikeuksia koskevan II luvun 5 § kuuluu: ”Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” Syrjintäpykälän rikkomisesta voidaan tuomita sakkoihin tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankilaan. Tämä lainsäädännön parannus onkin jo heijastunut myös muuhun lainsäädäntöön.

Laaja-alaisen modernin ihmisoikeusajattelun mukaisesti vammaisuuden tai sairauden perusteella tapahtuvana syrjintänä voidaan pitää sitä, että rakennetaan uudisrakennuksia, joita kaikki ihmiset eivät niiden teknisistä puutteista johtuen voi käyttää. Yleensä esteettömässä rakentamisessa ei ole kysymys rahasta, vaan asenteista ja suunnittelijan ammatitaidosta.

1997 Rakentamismääräyskokoelman osa F1

Joulukuun alussa 1997 tuli voimaan uusittu Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F1. Aiemmin vain ohjeen tasolla olevia asioita oli nostettu siinä sitoviksi määräyksiksi, esimerkiksi luiskan kaltevuus, ovileveys ja kynnyshöheus. Osassa oli myös määräyksiä tarkentavia ohjeita. F1:een liittyen julkaistiin vuonna 1998 kuvitettu opaskirjanen ”Esteetön rakennus ja ympäristö”.

2000-luku

2000: Maankäyttö- ja rakennuslaki

Rakentamista ohjaava lainsäädäntö uudistettiin kokonaisuudessaan vuoden 2000 alussa. Uudet Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) sekä -asetus (MRA) toivat esteettömyyttä koskevaan lainsäädäntöön merkittäviä parannuksia. Ne antoivat uutta pontta liikkumisesteettömyyden toteutumiselle rakennus- ja yhdyskuntasuunnittelussa. Laissa on useassa kohdassa vaatimus liikkumisesteettömyydestä. Julkiset ja yksityiset hallinto-, palvelu- ja liiketilat, työtilat, asuinkerrostalot ja kevyen liikenteen väylät ovat esteettömyysvaatimusten piirissä.

2005: Rakentamismääräyskokoelman osat F1 ja G1

Uudet rakentamismääräykset F1 ja G1 tulivat voimaan 1.3.2005. Niissä esteettömyysmääräykset ovat entisestään parantuneet. Kolmikerroksisia hissittömiä asuinkerrostaloja ei voi enää rakentaa. Myös pientalojen sisäänkäynnit on yleensä tehtävä esteettömiksi. F1:een ja G1:een liittyen julkaistiin uusittu ohjekirja ”Esteetön rakennus ja ympäristö” vuonna 2007.

2007: YK:n vammaisten ihmisoikeussopimus

Lisäpontta ympäristön esteettömyysvaatimuksille antaa YK:n vammaisten henkilöiden syrjinnän kiel-

tävä yleissopimus, jonka Suomi on allekirjoittanut vuonna 2007. Se tulee osaltaan vaikuttamaan lainsäädännön kehittämiseen esteettömyyttä edistävästi.

2009: Hissien jälkiasennuksesta säädös E1:een

Hissin jälkiasennuksesta porrashuoneeseen saatiin vuosia odotettu säännös, kun E1:n kohdan 10.4.2 lisäys tuli voimaan alkuvuodesta 2009: ”Jälkiasennettaessa portaaseen hissi tai muu tasonvaihtolaite asunnon uloskäytävän leveyden tulisi olla vähintään 900 mm. Uloskäytävän kaventuessa porrashuone varustetaan sisääntulotasolta laukaistavalla savunpoistoluukulla tai automaattisella savunpoistolaitteistolla.”

Esteiden poistaminen vanhoista rakennuksista

Jo vuoden 1973 rakennusasetuksen voimassaoloihana yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja peruskorjattaessa tuli pyrkiä F1:n noudattamisessa uudisrakentamisen tasoon. Tähän tulee pyrkiä myös asuinrakennusten peruskorjauksessa. Tämä on tärkeää muistaa, muodostavathan olemassa olevan rakennuskannan esteet suuren ongelman tilojen käyttäjille ja niiden poistaminen on suuri haaste suunnittelijoille ja päätöksentekijöille.

Rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat uuden rakennuksen rakentamista. Rakennuksen korjaus- ja muutostyössä määräyksiä sovelletaan vain siltä osin kuin toimenpiteen laatu ja laajuus sekä rakennuksen tai sen osan mahdollisesti muutettava käyttötapa edellyttävät, jollei määräyksissä nimenomaisesti määrätä toisin.

1990-luvun alkupuolen taloudellisen ylikuumenemisen aikana rakennettiin paljon, laman myötä rakentaminen hiipui, eikä uusi asetus vielä ehtinyt

kovinkaan paljon parantaa ongelmaa, jonka olemassa oleva rakennuskanta muodostaa. Niin vanhoissa julkisissa kuin asuinrakennuksissa ongelmana ovat portaat sisäänkäynnissä ja hissille mentäessä, hissien pienuus tai puuttuminen kokonaan, hygieniatilojen ahtaus, korkeat kynnykset ja kapeat ovet, joista ei mahdu kulkemaan pyörätuolilla.

Jonkin verran erityisesti julkisia vanhoja rakennuksia on saatu peruskorjauksen yhteydessä kaikkien käyttäjien kannalta toimiviksi rakentamalla hissejä, luiskia ja hygieniatiloja. Näistä ratkaisuista ovat hyötyneet kaikki käyttäjät, mutta erityisesti vammaiset, lapsiperheet ja vanhukset samoin kuin heidän omaisensa ja ystävänsä.

Hyviä esimerkkejä Helsingistä

On ilolla todettava, että niissä kunnissa, joissa vammaiset ovat aktiivisesti toimineet ja ihmisten asenteet ovat muuttuneet ymmärtäväisemmiksi, on tehty kaikkien kansalaisryhmien kannalta viisaita ja kauaskantoisia päätöksiä.

Merkittävä Helsingin kaupunginvaltuuston päätös koskee kaupungin kaikilla osaloikoilla toteutettavaa liikkumisesteettömyysstrategiaa. Tarkoitus on vuoteen 2011 mennessä poistaa liikkumisen esteet kaduilta, toreilta, puistoista, julkisesta liikenteestä, palvelutiloista ja erilaisista palveluista. Helsinki kaikille -projekti on toiminut aktiivisesti ja saanut aikaan monia parannuksia. Merkittävä uudistus on kaupungin tyyppiinirustuksiin mukaan otettu luiskareunatuki, joka soveltuu sekä näkövammaisille että rollaattorin, pyörätuolin, lastenvaunujen tai polkupyörän kanssa liikkuville henkilöille. Vuosikymmeniä jatkunut kiistely reunakiven mitoituksesta on vihdoinkin päättynyt hyvään kompromissiin.

Graniittinen luiskareunatuoki suojatien reunassa. Kuva Kynnys ry / Niina Kilpelä.

Työtä esteettömyyden edistämiseksi täytyy jatkaa

Edellä mainittuun uudistukseen on vaikuttanut vammaisjärjestöjen aktiivisuus ja asian pitäminen jatkuvasti päättäjien mielessä. Kuitenkin parantamisen varaa on edelleen, sillä minimiit muuttuvat helposti maksimeiksi ja ohjeet eivät riitä esteettömyysratkaisujen takaamiseksi käytännössä. F1:ssä olevia ohjeita olisi syytä nostaa määräyksiksi, esimerkiksi näkö- ja kuulovammaisten huomioimiseksi. Myöskään Suomen rakentamismääräyskokoelman osa G1 ei nykyisellään anna riittäviä edellytyksiä esteettömien asuinrakennusten aikaansaamiseksi. Sen uusiminen olisi tarpeen pikaisesti siten, että kaikkiin uusiin asuntoihin olisi mahdollista päästä esteettömästi, niissä voisi vierailla ja yksilöllisten muutostöiden jälkeen myös asua.

Asenteissa on vielä parantamisen varaa. Tulisi aina muistaa, että rakentamalla huonosti toimivaa ympäristöä aiheutetaan ongelmia vuosikymmeniksi eteenpäin.

Kun nyt ajattelee näiden kuluneiden vuosikymmenien aikana tapahtunutta muutosta, voi huomata, että käytännön vaikeuksista huolimatta yhteiskunnallisen osallistumisen kautta on kuljettu kohti tasa-arvoa ja täyttä osallistumista. Toisaalta, vammaiset henkilöt ovat voimansa yhdistäen alkaneet toimia paremmin yhteiskuntaan päin. Johtuen suuressa määrin edellä mainitusta, yleiset asenteet ja arvotukset ovat vähitellen muuttuneet pehmeämmiksi ja suvaitsevaisemmiksi. Tästä taas on seurannut poliittinen tahto lainsäädännön muuttamiseksi.

Täysi osallistuminen ja tasa-arvo eivät saa jäädä vain vammaisten vuoden 1981 iskulauseeksi, kaikkien on edelleen toimittava yhdessä niiden saavuttamiseksi.

Tietoa rakennetun ympäristön ja liikkumisen esteettömyydestä <http://www.esteeton.fi> (23.3.2012)

Verraton ajatusleikki

Maa, jossa on huolehdittu kaikkien mahdollisuuksista vierailla yleisökohteina toimivissa historiallisesti arvokkaissa rakennuksissa, on nimeltään *Verraton*. Sen asukkaat uskovat ihmisten yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin ja oikeuksiin – siihen, ettei kukaan saa jäädä yhteisen rakennusperinnön ulkopuolelle.

Verrattomat esteettömyysratkaisut on toteutettu yhdenvertaisesti. Tämä tarkoittaa, että tarvittavat ratkaisut on rakennettu alkuperäisten ratkaisujen rinnalle. Verrattomat uskovat, että toissijaisten ratkaisujen, kuten sivu- tai takakautta kulkevien esteettömien reittien tarjoaminen, olisi epäoikeudenmukaista muun muassa reittien pitenemisen vuoksi. Yhdenvertaisten esteettömyysratkaisujen avulla verrattomat rakennusalan päättäjät ja suunnittelijat tuovat esiin arvostustaan kaikkia, myös apuvälineiden avulla liikkuvia, kävijöitä kohtaan.

Verrattomat ovat keksineet uuden laitteen, *leijuttimen*. Sen avulla yleisökohteina toimivien historiallisesti arvokkaiden rakennusten usein pitkien portaiden päässä sijaitsevat pääsisäänkäynnit ovat kaikkien käytettävissä. Leijuttimet täydentävät kiinnostavasti historiallisia julkisivuja. Ne ovat esteettömän rakentamisen ratkaisuja, jotka tuovat esiin verratonta arvostusta kaikkia rakennusten käyttäjiä kohtaan.

Sisätiloissa leijuttimet palvelevat monipuolisesti kaikkia kävijöitä myös apuvälineiden, painavien kantamusten tai lastenvaunujen kanssa liikkuvia henkilöitä. Liikkumisen esteettömyydestä sisätiloissa on lisäksi huo-

lehdittu poistamalla kynnykset ja asentamalla tiloihin automaattisesti aukeavat ovet.

Muistoverhot, joita on ripustettu esteettömien kulkureittien vuoksi muutettuihin rakenteisiin, ovat verraton erikoisuus. Muistoverhoon on heijastettu esimerkiksi kuva oviaukon alkuperäisestä asusta ja historiasta. Verhojen avulla alkuperäiset rakentamisen ratkaisut havainnollistuvat kiehtovasti. Samalla yhdenvertaisuus toteutuu – kaikki kulkevat samoista oviaukoista.

Verrattomalla rakennusallalla on vallalla näkemys, jonka mukaan oman aikakauden arvojen perusteella syntyneet esteettömyysratkaisut saavat näkyä ja jättää merkkinsä elävään rakennusperintöön. Rakennusten alkuperäisten ratkaisujen säilymistä tuleville sukupolville pidetään kuitenkin tärkeänä. Tästä syystä esteettömyyskorjausten yhteydessä on huolehdittu tarkasti alkuperäisten ratkaisujen tallentamisesta muun muassa valokuvaamalla, videoimalla ja valmistamalla pienoismalleja. Tallenteet ja pienoismallit on asetettu esille rakennusten yleisötiloihin, ja kävijät voivat vertailla alkuperäisiä ja esteettömiä rakentamisen ratkaisuja rinnakkain. Esteettömyyskorjausten tunnistaminen on tehty helpoksi, ja samalla välittyy tietoa rakennuksen historiasta.

Verratoman asennemuutoksen sysäsi liikkeelle maan rakennusalan opintojen verraton suunnanmuutos. Oppilaitokset alkoivat vähitellen panostaa yhä enemmän siihen, että niiden opiskelijat saisivat opintojensa aikana omakohtaisen käsityksen siitä, millaista on liikkua apuvälineiden avulla rakennetussa ympäristössä, jota ei ole suunniteltu esteettömäksi.

Lopulta ihmisoikeus- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat omaksuttiin osaksi verratonta rakennusperintöalan suunnittelua ja päätöksentekoa. Yleisökohteina toimivat historiallisesti arvokkaat rakennukset päätettiin korjata esteettömiksi. Kaikille taataan yhdenvertainen mahdollisuus päästä tutustumaan rakennuksiin itsenäisesti. Verraton rakennusperintö kuuluu kaikille. *

Esteetön fanfaari

Turun linnan esteettömän sisäänkäynnin avajaisiin 28.1.2011

Maestoso con medievale

Trumpet I in B $\flat$

Trumpet II in B $\flat$

6

11

Säv. Janne-Pekka Niininen

Esteettömyysfanfaari sai ensiesityksensä Turun linnan esteettömän sisäänpääsyn avajaisissa. Kuva Museovirasto / Lotta Anttila.

SANASTO

esteettömyys

Käsitteitä esteettömyys (engl. accessibility) ja saavutettavuus käytetään usein toistensa synonyymeina. Esteettömyydellä tarkoitetaan rakennetun ympäristön toimivuutta eri käyttäjäryhmien (mm. liikkumis- ja toimimisesteiset) kannalta. Rakennetun ympäristön esteettömyyden osa-alueita ovat liikkumisympäristön, näkemisympäristön ja kuulemisympäristön esteettömyys. Toimiva kokonaisuus edellyttää kaikkien osa-alueiden huomioimista.

esteettömyyskartointus

Toimenpide rakennetun ympäristön esteettömyyden nykytilanteen tarkasteluun. Ympäristön toimivuuden tarkastelu eri käyttäjäryhmien kannalta, esteettömyyden eri osa-alueet huomioon ottaen.

esteetön wc

Wc-tila, jonka mitoituksessa ja varustelussa on otettu huomioon pyörällisen apuvälineen käytön vaatima tilantarve. Wc-tilasta käytetään myös nimeä LE-wc. Inva-wc-termi on vanhentunut, sitä ei suositella käytettäväksi.

liikkumis- ja toimimisesteinen henkilö

Liikkumis- ja toimimisesteisellä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka kyky liikkua, toimia, suunnistautua tai kommunikoida on esim. iän, vamman tai sairauden takia joko pysyvästi tai tilapäisesti rajoittunut.

kaavasuojele

Maankäyttö- ja rakennuslain nojalla kaavoissa rakennetun kulttuuriympäristön ominaisluonteen ja erityispiirteiden säilymisen turvaamiseksi annettavat suojelumääräykset ja -merkinnät, SR, sr tai /s-merkintä. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan rakennetun kulttuuriympäristön säilymisen turvaamiseksi voidaan antaa suojelumääräyksiä maakun-

takaavassa (30 §), yleiskaavassa (41 §) ja asema-kaavassa (57 §).*

kaide

Putoamisen estävä rakenne tasoerojen yhteydessä. Kaiteen suojarakenteet (avokaide vai umpinainen) riippuvat tasoeron korkeudesta (putoamiskorkeus).

kiinteä muinaisjäänös = muinaisjäänös

Muinaisjäänökset ovat maisemassa tai maaperässä säilyneitä rakenteita ja kerrostumia, jotka ovat syntyneet menneisyyden ihmisten elämästä ja toiminnasta. Kiinteät muinaisjäänökset, kuten hautaröykkiöt, uhrikivet, linnavuoret, jätinkirkot, jatulintarhat ja puolustuslaitteet ovat usein maastossa silmin havaittavissa ja selvästi erottuvia. Toisena ryhmänä ovat maanalaiset kiinteät muinaisjäänökset, kuten asuin- ja työpaikat sekä ruumishaudat. Kiinteät muinaisjäänökset ovat muinaismuistolain rauhoittamia. Laissa käytetään sekä kiinteä muinaisjäänös että muinaisjäänös -käsitettä tarkoittamaan samaa asiaa.*

konservointi

Konservointi on rakennuksen, rakennusosan tai pintakäsittelyn suojaamista tuhoutumiselta ja niissä olevien vikojen korjaamista konservoinnin asiantuntijan toimenpiteillä.*

korjaus, korjaaminen

Viallisen rakenteen, osan tai laitteen korjaaminen tai vaihtaminen toimivaan; käyttökelpoiseksi saataminen. Käytetään myös yleiskäsitteenä tarkoittamaan kaikkia rakennukselle tehtäviä toimenpiteitä. Ks. myös kunnostus.*

korjausohjelma

Kunnossapitoa ohjaava tietyn aikavälin suunnitelma, jossa otetaan teknisen ja taloudellisten näkökulmien lisäksi huomioon kiinteistön käyttäjien

ja omistajien tarpeet. Korjausohjelma muodostaa yleensä perustan kunnossapitoon liittyvälle talous-arviolle. Korjausohjelmassa tulisi eritellä tarvittavat korjaus-, ym. toimenpiteet ajoituksineen. Ks. myös kunnossapito.*

korjausrakentaminen

Tarkoitetaan laajasti ottaen kaikkea toimintaa, jolla rakennuksen tai sen osien kuntoa ylläpidetään tai parannetaan soveltumaan paremmin tarkoitukseensa. Korjausrakentamista on esim. kunnossapito, kunnostus, peruskorjaus, saneeraus, perusrannus ja restaurointi. Uudistustyö, jossa vanhan tilalle rakennetaan nykyaikaisempi laite tai rakennelma, on korjausrakentamista, samoin kuin rakennuksen tai kohteen käyttötarkoituksen tai käyttötavan muuttaminen.*

kriteeri

Seikka tai ominaisuus, jonka perusteella jokin voidaan erottaa muista, todeta tai todistaa oikeaksi; ratkaiseva tunnusmerkki. Rakennusten ja rakennetun kulttuuriympäristön määrittelyssä käytetään kriteerejä kuten tyypillisuus, harvinaisuus, monipuolisuus (kulttuurihistorialliset kerrokset), säilyneisyys ja alkuperäisyys.*

kulttuurimaisema

Kulttuurimaisema on muotoutunut pitkän ajan kuluessa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen tuloksena. Kulttuurimaisemassa on aina havaittavissa jonkinasteinen ja -kestoinen ihmisen vaikutus.

kunnossapito

Kiinteistön ylläpitoon kuuluva toiminta, jossa kohteen ominaisuudet pysytetään uusimalla tai korjaamalla vialliset ja kuluneet osat ilman, että kohteen suhteellinen laatutaso olennaisesti muuttuu.*

kunnostus, kunnostaminen

Toimenpide, jossa kohde saatetaan esimerkiksi käytön tai säilymisen kannalta riittävään kuntoon.*

kynnyskiila

Luiskamainen rakenne, jolla helpotetaan korkean kynnyksen ylittämistä pyörällisellä apuvälineellä.

käsijohde

Portaan tai luiskan yhteydessä oleva rakenne, joka antaa tukea liikkumiseen ja ohjaa kulkua. Oikein mitoitettu käsijohde kertoo portaan kulun ja ohjaa myös näkövammaista henkilöä portaissa.

muinaisjäännös

ks. kiinteä muinaisjäännös

peruskorjaus

Suhteellisen suurena hankkeena toteutettava korjausrakentaminen. Peruskorjauksessa voidaan esimerkiksi korjata rakennusta, rakennuksen osia tai taloteknisiä järjestelmiä ja laitteita.*

perusparantaminen

Korjausrakentaminen, jossa kohteen laatutaso nostetaan olennaisesti alkuperäistä paremmaksi. Hankkeessa voidaan esimerkiksi parantaa rakennuksen energiataloutta, liittää rakennus vesi- ja viemäri-verkkoon tai varustaa se hissein tai uudenaikaisella tietotekniikalla. Perusparannushankkeisiin voi sisältyä myös kunnossapidolle tyypillisiä toimenpiteitä. (Vrt. peruskorjaus)*

porrashissi, porrastostin

Pyörätuolihissi, joka kulkee portaan myötäisesti, johdinrakenteeseen kiinnitettynä. Pyörätuolia varten oleva nostintaso (lava) voidaan usein nostaa seinää vasten pystyyn, kun nostin ei ole käytössä.

rakennussuojelu

Rakennussuojelulain 1 §:n mukaan kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi suojellaan kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita. Rakennussuojelulain mukaan (3-4 §) suojelu toteutetaan maankäyttö- ja rakennuslain säännösten nojalla asemakaavalla, rakennussuojelulailla, val-

tion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella tai kirkkolaiilla. Ks. kaavasuojelu.*

rekonstruointi

Rakennuksen tai rakennuksen osan rakentaminen uudelleen säilyneiden osien ja / tai asiakirjojen perusteella.*

restaurointi, entistäminen

Korjaus, joka tähtää rakennettuun ympäristöön tai rakennukseen sisältyvien antikvaaristen ja arkkitehtonisten arvojen ylläpitämiseen. Korjauksessa käytetään konservoivia toimenpiteitä.*

saavutettavuus

Saavutettavuudella tarkoitetaan esteettömyyden eri osa-alueiden muodostamaa kokonaisuutta. Rakennetun ympäristön esteettömyyden lisäksi sen osa-alueita ovat mm. tiedollinen saavutettavuus sekä sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus.

saavutettavuuskartoitus

Toimenpide ympäristön esteettömyyden nykytilanteen tarkasteluun. Rakennetun ympäristön esteettömyyden lisäksi tarkastellaan myös muita saavutettavuuden osa-alueita.

sanakartta

Karttamaiseman, alueen tai rakennuksen, kuvailu sanallisesti. Sanakartta voidaan laatia reiteis-

tä, joista on mahdollista tehdä kohokarttaa. Karttaan voi sisällyttää hyvinkin tarkkoja huomioita ympäristöstä, kuten esimerkiksi maamerkit, äänet ja tuoksut.

selvitys

Alueen tai kohteen historian, ominaisuuksien, toiminnan tai fyysisten piirteiden muutosten kuvaamista ja selvittämistä mm. maastokäynteihin ja arkistolähteisiin perustuen. Selvitys sisältää yleensä johtopäätöksiä ja yhteenvedoja alueiden tai kohteiden arvosta (esim. maisemaselvitys, rakennushistoriallinen selvitys, kaavojen edellyttämät selvitykset, esteettömyys selvitys).*

suojelumääräys

Rakennussuojelupäätöksessä tai kaavassa maankäyttö ja rakennuslain 30, 41 ja 57 §:n nojalla annettu suojelun sisällön sanallinen määrittely siitä, miten säilyminen turvataan.*

tasonostin

Pyörätuolihissi: pystyhissi (kuilullinen tai kuiluton), jonka lava nostaa kohtisuoraan ylöspäin.

* Lähde: http://www.rakennusperinto.fi/muuta_sisaltoa/kasitteisto/

TEKIJÄT

Marjatta Erwe, Senaatti-kiinteistöt

Selja Flink, Museovirasto

Riikka Hänninen, Laululähde

Niina Kilpelä, Kynnys ry

Marjukka Kulmanen, Museovirasto

Maija Könkkölä, Invalidiliitto ry / ESKE Esteettömyyskeskus

Martti Jokinen, Museovirasto

Anu Laurila, Museovirasto

Aura Linnapuomi, Kulttuuria kaikille -palvelu

Hanna Lyytinen, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Satu Mikkonen-Hirvonen, Museovirasto

Antti Pihkala, Kirkkohallitus

Sari Salovaara, Kulttuuria kaikille -palvelu

Soile Tirilä, Museovirasto

HAASTATELTAVAT

Simo Freese, arkkitehti, Arkkitehtitoimisto Freese Oy

Eija Muttonen-Mattila, arkkitehti, rakennustarkastaja ja viranomaisyksiköiden päällikkö, Tampereen kaupunki

Merja Nieminen, arkkitehti, Kari Järvinen ja Merja Nieminen arkkitehdit SAFA

Pia Rohamo, lupatarkastaja, Järvenpään kaupunki

Jouni Vastamäki, johtava rakennustarkastaja, Järvenpään kaupunki

ESTEETTÖMYYSKIRJALLISUUTTA

Berner, Johansson & Johansson 2005. Tillgänglighet och kulturarv. Statens fastighetsverk.

Könkkölä, Maija 1997. Ongelma vai haaste - Julkisten rakennusten liikkumisesteiden poistaminen. VYP Invalidiliitto ry.

Ruskovaara, Anna (toim.) 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartointi, Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliitto ry / ESKEH-projekti

Sørmoen, Oddbjørn (toim.) 2009. Accessibility to Cultural Heritage, Nordic Perspectives. Nordic Council of Ministers, Nordic Council.

Muuta esteettömyysmateriaalia

Nyt sinne pääsee! 2011 DVD, ESKE Invalidiliitto ry.

Ongelma vai haaste 2006, cd-rom, VYP Invalidiliitto ry.

Pieniä suuria asioita, esteettömyysvinkkejä isännöitsijöille 2008, DVD, Helsinki kaikille -projekti, Kynnys ry ja VYP.

Ovatko kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten suojelu ja saavutettavuustavoitteet ristiriidassa keskenään? Tällä teoksella Kynnys ry ja Museovirasto haluavat – täydessä sovussa – kertoa, että nämä asiat ovat sovittavissa yhteen, jos vain tahtoa löytyy. Samasta ovesta -teos on kokoelma hyviä käytäntöjä kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen saavutettavuuden parantamiseksi. Kirjan lukuisat esimerkit kertovat onnistuneista ratkaisuksista ja prosesseista niiden taustalla.

Samasta ovesta -teos soveltuu oppaaksi esteettömyysratkaisujen suunnittelijoille, rakennuttajille ja viranomaisille sekä inspiraation lähteeksi kaikille vanhoista rakennuksista ja esteettömyydestä kiinnostuneille.

Kynnysry

MUSEOVIRASTO

ISBN 978-952-5948-04-2

